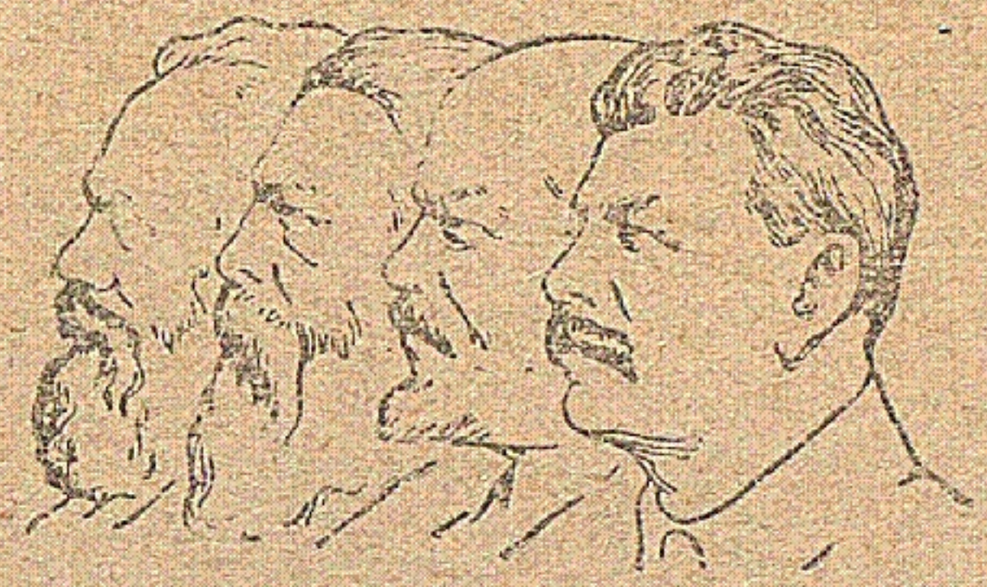
1—5.

ЧУКЈЛ ÇER ÇYZJNJN PROLETARLARЬ, BJRJGJNDER!

PROPAGANDA

ÇANA

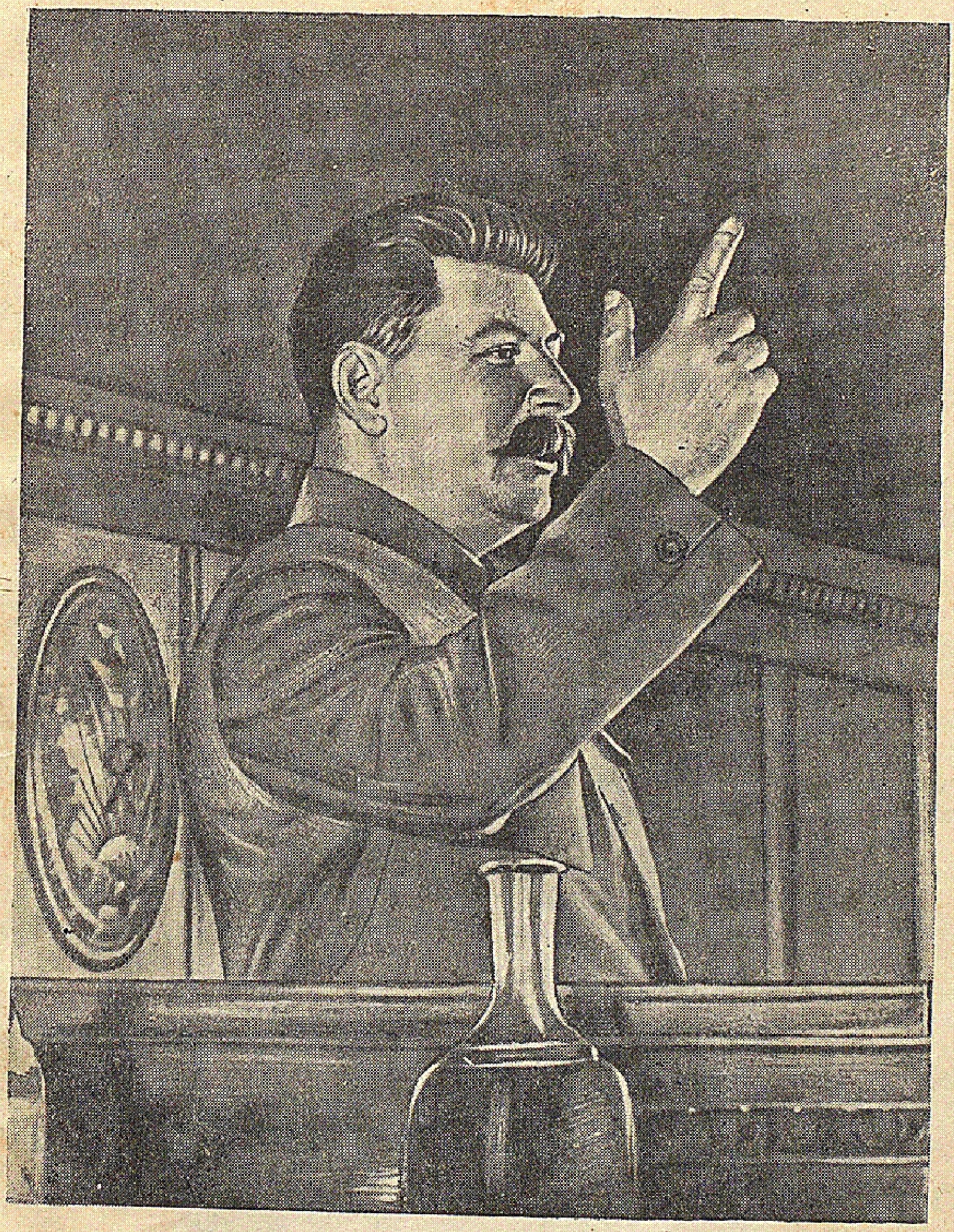
YGJT

1 - 5

APREL 1938

QK'B/P CENTRALЬQ KOMITETJNJN PARTIJA BJROPAZЬ
ALMA-ATTJ QAZAQSTAN

1135

Гос. рес. библиотека
ИНВ. №
КССР им. А. С. Пушкина

Bykjl ser çyzjnjn proletarlarь, ьjrjgjnder!

PROPAGANDA ÇANA YGJT

QAZAQЬSTAN K(B)P ORTALЬQ KOMITETJNJN ÇURNALЬ

AIЬNA 1 RET CЬQJADЬ

Redaksianьn adresj: Alma-Ata, Ykmet yij, QK(B)P Ortalьq Komitetj, ƅelme № 10, Telefon № 33—61.

№ 1 APREL 1938

Redaksijadan

Partijamьzdьn kөsemi Stalin çoldas BK(B)P Ortalьq Komijtetinin 1937 çьlqь pebral-mart Plenuvmьndaqь çasaqan ƅajandamasьnda partija ujьmьnьn aldьna „...Partijamьzdьn sajasij çumьssьn tijisti satьqa kөteryv kerek, partija, sovet çana caruvacьlьq kadrlardь sajasij çaqьnan tөrƅijelev, olardь ƅolcebikce cьnьqtьruv mindetin bas mindet etip qojuv–kerek“ dep edi.

QK(B)P nьn Ortalьq Komijtetinin qavlьssь ƅojьnca cьqьp otьrqan өsь „Propaganda çana ygit“ çuvrnalьnьn negizgi maqsatь çoldas Stalinnin ƅul nusqavьn is çyzine asьruvda, ƅolcebijzmge çetilyvde, Respuvblijkemizde propagandijstik çana ygit çumьssьn çoqarь satьqa kөteryvde partija ujьmdarьna, propagandijsterge, ygitcilerge, partija aktijpterine tөçirijbe çyzinde kөmek beryv.

„Propaganda çana ygit“ çuvrnalь propagandijsterge, ygitcilerge kөmek çana konsultatsija ujьmdastьradь, propagandijstik çana ygit çumьssьnьn tөçirijbelerin kөrsetip otьradь; qalьq aralьq sajasat, dinge qarsь propaganda çana ygit, asa maqьzdь tarьjqьj oqьjqalardь çana kөrnekti datalardь çazьp otьradь.

Çuvrnal sonь men birge BK(B)P tarьjqьn, Leninijzmdi çana Marksijzm klassijkterinin çeke cьqarmalarьn yjrenetin kruvçoktardьn tьqdavcьlarьna kөmek beredi.

Çuvrnalda, Qazaqьstan kommuvnijst (ƅolcebikter) partijasьnьn tarьjqь çөnindegi mөselelerge arnalqan statijalar basьlьp otьrьladь.

Çuvrnalda BK(B)P Ortalьq Komijtetinin çana QK(B)P Ortalьq Komijtetinin propaganda çana ygit mөselelerine ƅajlanьstь qavlьlardь da basьp otьradь.

Çuvrnal oquvcьlardьn çazqan suraqtarьna çavap berip otьradь.

„Propaganda çana ygit“ çuvrnalьn oquvcь propagandijster,ygitciler, ygit kollektijbinin bastьqtarь, partija aktijpteri, tarijqьj çana qoqam pөnderinin oqьtuvcьlarь men muqallimderi çuvrnaldьn çumьssьna belsene qatьsьp otьrьladь dep redaksija senedi.

REDKOLLEGIJA

1867 64

Basсь partija organdarьnьң sajlavьn өtkizyv tuvralь

BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң qavlьsь

1938 çьlqь aprel-ijyvnniң birinci çartьsь arasьnda barlьq bastavьc, avdandьq, qalalьq, өkriktik, овьlьstьq, өlkelik, respuvвlijkalьq partija ujьmdarьnda basсь partija organdarьnьң sajlavь өtkizilyvi qaçet dep tabьlsьn.

Barlьq partija ujьmdarьnьң aldaqь sajlavdaqь asa maңьzdь mindeti — partijanьң basсь organdarьna bizdiң partijamьzqa çan-tәni men berilgen, qalьq çavlarьna qarsь kyreste sьnalqan çana kommuvnistik partijanьң isin aqьrьna dejin qorqav qolьnan keletin, әbden sьnalqan bolcevikterdiң sajlanuvьn qamtamasьz etyv.

Basсь partija organdarьnьң sajlavь partija-sajasat çumьsьn budan вьlaj da вarьnca kөteryv, partija ujьmьnьң buqara men bajlanьsьn nьqajtuv çana partija ujьmьnьң aldьnda turqan sajasij, caruvacьlьq mindetterdi ojdaqьdaj orьndav uranь men өtkizilyvge tijis.

Basсь partija organdarьnьң sajlavь partija icindegi demokratijanь qatanң saqtav çana bolcevиktik sьn men өz ara sьndь batьl өristetyv negizinde өtkizilsin.

1938 çьlqь marttьң 28.

BK(в)P Ortalьq Komijteti

Basсь partija organdarьnьң sajlavьn өtkizyv tuvralь nusqav

1. Basсь partija organdarьnьң sajlavьn өtkizgende BK(в)P Ortalьq Komijteti Plenuvmьnьң 1937 çьlqь pevraldьң 27 degi mьna qavlьsьn bulçьtpaj qoldanuv kerek:

„Partija organdarьn sajlaqanda kandijdatuvranь davьsqa tizim men qojuvqa tьjuv salьnsьn. Kandijdatuvralar davьsqa çeke-çeke qojьlatьn bolsьn, onьң ber çaqьnda partijanьң barlьq mycelerinиң usьnьlьp otьrqan kandijdattarqa otвod beryv, olardь sьnav çөnindegi prabasьna cek qojьlmavь qamtamasьz etilsin.

Partija organdarьn sajlaqanda kandijdatuvraqa davьs çabьq (çasьrьn) tyrde beriletin bolьp belgilensin“.

2. Davьstь çabьq (çasьrьn) tyrde beryv çolь men sajlanatьndar:

a) bastavьc partija ujьmdarьnan avdandьq, qalalьq partija konperensijalarьna sajlanatьn delegattar çana avdandьq, qalalьq, өkriktik partija konperensijalarьnan obьlьstьq, өlkelik partija konperensijalarьna çana ult kompartijalarь sijezderine sajlanatьn delegattar;

в) bastavьc partija ujьmdarьnьң partija komijtetterininң myceleri çana partija ujьmdastьruvcьlarь (partkomdar çoq çerde), avdandьq komij-

tetterdiŋ, qalalьq komijtetterdiŋ, өkriktik komijtetterdiŋ, ovьlьstьq komijtetterdiŋ, өlkelik komijtetterdiŋ, ult kompartijalarьnьŋ Ortalьq Komijtetterininŋ plenuvmdarьnьŋ myceleri çana revijzija komijssijalarьnьŋ myceleri.

3. Bastavьc partija ujьmdarьnьŋ partkomdarьnьŋ sekretarlarь, avdandьq komijtetterdiŋ, qalalьq komijtetterdiŋ, өkriktik komijtetterdiŋ, ovьlьstьq komijtetterdiŋ, өlkelik komijtetterdiŋ, ult kompartijalarьnьŋ Ortalьq Komijtetterininŋ sekretarlarь men bujro myceleri tijisti komijtetterdiŋ plenuvmdarьnda davьstь acьq beryv çolь men sajlanadь.

4. Partija konperensijasьnьŋ (çьjьlьsьnьŋ) prezijdijuvmь çana basqa bascь organdarь konperensijanьŋ (çьjьlьstьŋ) өzi belgilegen mөlcerde davьstь acьq beryv çolь men sajlanadь.

Konperensijanьŋ bascь organdarьna çana çaŋadan sajlanatьn partija komijtetininŋ sostavьna partija konperensijalarьnьŋ keŋesci davьs prabasь bar delegattarь da sajlana aladь.

5. Bascь partija organdarьnьŋ sajlavь tijisti partija komijtetininŋ çana revijzija komijssijasьnьŋ otcottь bajandamasьn konperensija (çьjьlьs) tьŋdap, talqьlap, qavlь alqannan kejin çyrgiziledi.

Partija organdarьnьŋ otcottarь tijisti partija komijtetterininŋ plenuvmdarьnda aldьn ala talqьlanadь.

Otcottь bajandamalardьŋ partija komijtetterininŋ plenuvmdarьnda aldьn ala talqьlavь bul komijtetterdiŋ plenuvm mycelerin partija çьjьlьstarь men konperensijalarda partija ujьmьnьŋ bascьlьqьn sьnap sөjlev prabasьnan ajьrmajdь.

6. Sajlav өtkizilerdiŋ aldьnda konperensija (çьjьlьs) sajlanatьn partija organdarьnьŋ myceleri men kandijdattarьnьŋ sanьn belgilejdi.

7. Partija organьnьŋ çaŋa sostavьna kandijdatuvralardь delegattar usьnadь, ol kandijdatuvralar partija konperensijasьnьŋ tuvra өzinde çeke-çeke talqьlanadь (partija organьnьŋ myceligine çana kandijdattьqьna çeke-çeke).

Partija konperensijasьnьŋ (çьjьlьsьnьŋ) mөçilisinen tьs aldьn ala tizimder çasavqa çol çoq. Bascь partija organьnьŋ sostavьna kandijdat usьnuvdь tilejtin, çьjьlьsqa qatьnasuvcь өr bir adamqa, konperensijanьŋ delegatьna konperensijanьŋ (çьjьlьstьŋ) prezijdijuvmь kandijdatuvra tuvralь usьnьs engizyv ycin çana usьnьsьn dөleldev ycin sөz beredi.

Kandijdatuvralar usьnuvdь toqtatuv tuvralь usьnьs tyskeń kynde, konperensijanьŋ (çьjьlьstьŋ) prezijdijuvmь bul usьnьstь konperensijanьŋ (çьjьlьstьŋ) cecyvine saladь, çaŋa kandijdatuvralar tirkej beryv nemese onь toqtatuv mөselesi davьstь acьq beryv çolь men ceciledi.

8. Partija organьnьŋ sostavьna usьnьlqan kandijdatuvralardьŋ barlьqь tizimge çazьlqan tөrtip bojьnca, partija konperensijasьnьŋ (çьjьlьsьnьŋ) prezijdijuvmьna tysyvine qaraj talqьqa salьnadь.

Kandijdatuvralardь çeke-çeke talqьqa salqanda bascь partija organьnьŋ sostavьna usьnьlqan kandijdatuvralarqa otbod beryv prabasьna cek qojьlmavь qamtamasьz etilyvge tijis, basqaca ajtqanda, өr bir delegat usьnьlqan kandijdatuvralardьŋ qancasьna bolsa da otbod bere aladь çana usьnьlqan өr bir kandijdatuvranь qanca delegattьŋ bolsa da „çaqtap ta“, „qarsь“ bolьp ta sөjlevine cek qojьlmajdь.

Qandajda bolsa bir kandijdatuvranь talqьlavdь toqtatuv tuvralь usьnьs tysken kynde, konperensija (çьjьlьs) sol kandijdatuvranь talqьqa saluvdь toqtatuv nemese talqьlaj beryv tuvralь mөseleni acьq davьsqa salьp cecedi.

Partija konperensijasьna keŋesci davьs pen qatьnasqan delegattar çana BK(b)P myceligine kandijdattar bastavьc partija ujьmdarьnьŋ çьjьlьstarьnda, avdandьq partija çьjьlьstarьnda partija organdarьna sajlanatьn delegattardь talqьqa salqan da keŋesci davьs prabasь men pajdalanadь.

9. Otbod bolqan kandijdatuvralardь talqьqa salqannan kejin, davьs-

tь çavьq (çasьrьn) tyrde veryv çolь men vascь partija organdarьnьn sajlavьn ötkizyv ycin partija konperensijasь (çьjьlьsь) çasajtьn tizimge sol kandijdatuvranь kirgizyv ja kirgizvev çajьndaqь məseleni ər vir çeke rette acьq tyrde davьsqa qojьp vagьp cecyv qaçet.

Bulaj bolqanda barlьq davьstь, „otvodtь çaqtajtьndardь da", „otvodqa qarsь bolqandardь da" sanav qaçet.

Otvod bolmaqan kandijdatuvralar acьq davьsqa salьnvajdь, davьstь çavьq (çasьrьn) veryv çolь men sajlav ötkizyv ycin tizimge engiziledi.

10. Bascь partija organdarьnьn sajlavьn ötkizer aldьnda partija konperensijasь (çьjьlьsь), davьsqa qojuvdьn nətijçelerin eseptev ycin, davьstь acьq veryv çolь men, konperensija (çьjьlьs), velgilegen məlcerde sanavcь komijssija sajlajdь. Sanavcь komijssijanьn myceleri sanavcь komijssijanьn predsedatelin sajlajdь.

Davьs verer aldьnda sanavcь komijssijanьn predsedateli partija konperensijasьnьn (çьjьlьstьn) delegattarьna davьstь çavьq (çasьrьn) veryvdi ötkizyvdin tərtivin tysindiryvge mindetti.

Çavьq davьs veryvdin aldьnda sanavcь komijssija sajlav çəcikterin əzirlep çana olardь özi pecettevge mindetti.

11. Bascь partija organdarьnьn sajlavьnda davьstь çavьq (çasьrьn) tyrde veryv konperensijanьn cecyvci davьs prabasь bar delegattarь qana qatьnasqan çavьq məçilisinde ötkizilyvge tijisti.

12. Cecyvci davьs prabasь bar ər vir delegat vascь partija organьna konperensijanьn (çьjьlьstьn) velgilegen kandijdatuvralarь tiziminin vir danasьn aladь. Partija mycesinin delegattьq mandatьna nemese konperensijaqa (çьjьlьsqa) qatьnasьp otьrqan partija mycelerinin tizimine partija mycesi davьs veryvge qatьnastь degen velgi qojьluvqa tijisti.

13. Ər vir delegat davьstь çavьq (çasьrьn) tyrde vergende kandijdatuvralardьn tizimindegi çeke kandijdatuvralardь sьzьp tastavqa nemese, vascь partija organьn konperensijanьn (çьjьlьstьn) qanca adam ötip sajlavqa velgilegenine qaramastan, vascь partija organьnьn sostavьna çana kandijdatuvralar qosuvqa prabalь.

14. Davьs veryvden kejin sanavcь komijssija sajlav çəcigin acadь da, konperensija (çьjьlьs) bolqan yjden cьqpaj, davьs veryvdin nətijçesin partija organdarьnьn mycelerin vir vəlek, partija organdarьnьn myceligine kandijdattardь vir vəlek eseptejdi.

Sanavcь komijssija ər vir kandijdatuvranь „çaqtaqan" çana oqan „qarsь" davьstardь çeke-çeke tygel sanavqa mindetti.

Davьstardь sanaqan son sanavcь komijssija protokol çasajdь, onda ər vir kandijdatuvraqa verilgen davьstьn nətijçesin çeke-çeke engizip, komijssijanьn varlьq myceleri ol protokolqa qol qojadь.

Davьs sanalьp çatqan yjde sanavcь komijssijanьn mycelerinen vasqa ec kimnin voluvqa prabasь çoq.

15. Sanavcь komijssija partija konperensijasьnьn məçilisinde (çьjьlьsta) ər vir kandijdatuvraqa verilgen davьstьn nətijçesin çeke-çeke vajandajdь.

Bascь partija organьna davьstьn kəpciligin alqan, viraq konperensijaqa qatьnasьp otьrqan cecyvci davьs prabasь bar delegattardьn davьsьnьn, en kem bolqanda, çartьsьn alqan kandijdatuvralar sajlanqan bolьp sanaladь.

16. Davьstь çavьq (çasьrьn) tyrde veryvdin varlьq materijaldarь (kandijdatuvralardьn tizimderi, çazva məlimdemeler, davьs veryvdin esepteri taqь vasqalarь) partija organdarьnda qupija dokuvmentter prabasьnda saqtaluvqa tijisti.

1938 çьl, marttьn 29.

BK(ə)P Ortalьq Komijteti

★

Basсь partija organdarьnьң sajlavьn өtkizyv tuvralь

QK(в)P Ortalьq Komijteti buvjrosьnьң 1938 çьldьң 1 martьndaqь qavlьsь

1. BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң 1938 çьlqь marttьң 28 degi qavlьsьna sәjkes, basсь partija organdarьnьң otcottarь men sajlavьn өtkizyv çөnindegi dajьndьq çumьstarьna derev kirisyv QK(в)P овьlьstьq komijtetterine, qalalьq komijtetterine, avdandьq komijtetter men bastavьc partija ujьmdarьna usьnьlsьn.

2. QK(в)P Ortalьq Komijtetiniң buvjrosь BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң 1938 çьlqь marttьң 28 degi: „Barlьq partija ujьmdarьnьң aldaqь sajlavdaqь asa maңьzdь mindeti — partijanьң basсь organdarьna bizdiң partijamьzqa çan-tәni men berilgen, qalьq çavlarьna qarsь kyreste sьnalqan çana kommuvnistik partijanьң isin aqьrьna dejin qorqav qolьnan keletin, әbden sьnalqan bolcevijkterdiң sajlanuvьn qamtamasьz etyv“ dep bujьrqan dijrektijvasьnьң өte maңьzdь ekendigin erekce atap kөrsetedi.

QK(в)P Partija ujьmdarьnьң çana barlьq kommuvnisterdiң ajbьndь mindeti BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң osь dijrektijvasьn myltiksiz orьndav, ducpandarqa, olar qalaj betterin bojap, bizdiң qьraqьlьqьmьzdь aldap, partijanьң basсь organdarьnьң sostavьna өtyvge tьrьssa da, mymkincilik bermev bolьp tavьladь.

3. Partija organdarьnьң otcottarь men sajlavьn bolcevijktik sьn men өz ara sьndь batьl өristetyv, partija ujьmdarьnьң çumьsьndaqь kemcilikterdiң bәrin ajqьndav, bolcevijktik qьraqьlьqtь arttьruv, trotskijcil, buqarijncil, burçuvazijacьl - ultcьlpacijstik әgentuvranьң qaldьqtarьn aqьrьna dejin әckerelep typ tamьrь men qurtuv uranь men, zьjankestiktiң zardabьn çojuv, partija ujьmdarьnьң buqara men bajlanьsьn nьqajtuv uranь men çana partija sajasat çumьsьn çappaj çoqarь kөteryv uranь men өtkizyvge tijis.

Partija organdarьnьң sajlavь, QK(в)P Ovьlьstьq komijtetteri, qalalьq komijtetteri çana avdandьq komijtetteri durьs bascьlьq etken kynde, egis çumьstarьn bolcevijkce өtkizyvdi, өndiris kәsibi orьndarьnьң, transporttьң çana qurьlьstardьң өndiris plandarьn orьndavdь çana asьra orьndavdь, sol sьjaqtь Qazaq SSR Ulь Sovetiniң sajlavьna çaqsь dajьndalьp, өtkizyvdi qamtamasьz etyvge tijis.

4. Partija komijtetteri men barlьq partija ujьmdarьnьң asa maңьzdь mindeti sajlav ystinde is çyzinde sьnalqan, kommuvnijzm isine berilgen өsip kele çatqan çaңa kadrlardь tavьp, olardь, әsirese qazaq çoldastardь, partijanьң basь organdarьna batьl tyrde çoqarьlatuv bolьp tabьladь.

5. QK(в)P Ovьlьstьq komijtetteri, qalalьq komijtetteri çana avdandьq komijtetteri partija organdarьnьң sajlavьna dajarlanuvqa, onь өtkizyvge kycti operatijvti bascьlьq etyvge çana 1937 çьlь partija organdarьnьң

sajlavь kezinde bolqan qatelikterdi qajtalamavqa mindetti etilsin.

Sajlavdь өtkizyvde partija ujьmdarь men barlьq kommuvnister BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң „bascь partija organdarьnьң sajlavьn өtkizyv tuvralь“ 1938 çьlqь marttьң 29 daqь nusqavьnьң kickentaj da bolsa da buzьlmavьn qadaqalavqa tijis.

6. Partija organdarьnьң sajlavьna dajarlanuv çana onь өtkizyv mәseleleri çөninde QK(в)P nьң avdandьq komijtetteri sekretarlarьna nusqav beryv mәçilisterin өtkizyv QK(в)P oblьstьq komijtetterine, al partkom sekretarlarь men bastavьc partija ujьmdarьnьң partija ujьmdastьruvcьlarьnьң inәçilisterin өtkizyv avdandьq komijtetter men qalalьq komijtetterge usьnьlsьn.

Partija organdarьnьң sajlavьn ujьmdastьruv çana onь өtkizyv mәseleleri çөninde QK(в)P Ortalьq Komijtetteriniң bascь partija organdarь bөlimine apreldiң 5-6 da QK(в)P oblьstьq komijtetteriniң bascь partija organdarь bөlimderi bascьlarьna nusqav beryv mәçilisin өtkizyv ruqsat etilsin.

7. BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң 1938 çьlqь marttьң 28 degi qavlьsьna sәjkes, partijanьң bascь organdarьnьң sajlavьn өtkizyvdiң sroktarь mьnadaj bolьp belgilensin:

a) QK(в)P nьң 2-sijezi 1938 çьlqь ijyvnniң—1 ne caqьrьlsьn;

в) Oblьstьq partija konperensijalarь: Batьs Qazaqьstan, Qostanaj, Pavlodar, Gurijev çana Qьzьl-orda oblьstarьnda majdьң—15-ne caqьrьlsьn;

Soltystik Qazaqьstan men Aqtөbe oblьstarьnda majdьң—20 na;

Qaraqandь, Ońtystik Qazaqьstan çana Cьqьs Qazaqьstan oblьstarьnda majdьң—22 ne;

Alma-ata oblьsьnda majdьң—25 ne caqьrьlsьn;

v) Alma-ata qalalьq konperensijasьn caqьruv srogь majdьң—15-i bolьp bekitilsin;

g) Bastavьc partija ujьmdarьnda otcot—sajlav çьjnalьstarь apreldiң 7-8 nen bastalsьn.

Avdandьq çana qalalьq komijtetter men birlese otьrьp, egis çumьstarьnьң barьsьna çana ajaqtaluvьna qaraj, qalalьq çana avdandьq konperensijalardь (çьjnalьstardь) caqьruvdьң naqtь sroktarьn belgilev oblьstьq komijtetterge tapsьrьlsьn.

QK(в)P Ortalьq Komijtetiniң sekretarь L. MIRZOJAN

☆

Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sajlau kynj turalь

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetj Prezidiumьnьn qaulьsь

Sovetterdjn çalpь Qazaqьstandьq Tөtence X Siezjnjn qaulьsьna çana Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sailau kynjn sajlau srogjne kemjnde 2 ai qalqanda çana çýmьs jstelmeitjn kynj өtkjzu turalь „Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sailau turalь Ereçe“ njn 63-statiasьna syienjp, Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjn Prezidiumь qaulь etedj:

1. Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sajlau kynj 1938 çьlqь yiennjn 24—bolьp taqaiьndalsьn.

2. Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sailau çөnjndegj sailau nauqanьnьn bastaluь 1938 çьlqь apreldjn 24 nen dep çarialansьn.

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjn Predsedatelj N. ӨMJRZAQOV

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjn sekretarь A. TӘÇJBAEV

Alma-Ata qalasь, Ykmet yij. 1938 çьlqь apreldjn 23.

Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sailau çөnjndegj Ortalьq Sailau Komissiasьnьn sostavь turalь

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetj Prezidiumьnьn qaulьsь

„Qazaq SSR Ýlь Sovetjn sajlau turalь Ereçe“ njn 34 çana 35-statialarьna syienjp, Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjn Prezidiumь, Qazaq SSR Ýlь Sovetjne sailau çөnjndegj Ortalьq Sailau Komissiasьnьn sostavьn tөmendegi çýrtcьlьq ýiьmdarь men eңbekcjler qoqamdarь өkjlderjnen bekjtuge **qaulь etedj:**

Ortalьq Sailau Komissiasьnьn predsedatelj **RAIJSOV Xalel**—Qazaqьstan men Orta Azianьn syt-et sovxozdarь qьzmetkerlerjnjn professialьq soiuzьnan.

Ortalьq Sailau Komissiasь predsedateljnjn orьnbasarь—**LITVINOV Vsevolod Fedorovic**—çoqarь mektepter men qьlmi mekemelerj professialьq soiuzьnan.

Ortalьq Sailau Komissiasьnьn sekretarь—**TKACENKO Mixail Ignatievic**—saiasi-aqartu mekemelerj qьzmetkerlerjnjn professiaiьq soiuzьnan.

ORTALЬQ SAILAU KOMISSIASЬNЬN MYCELERJ:

NÝRPEIJSOV Sadьq—Qazaqьstannьn Kommunistjk (bolcevikter) Partiasьnan.

NÝRMAQAMBETOV Qarar—Qaraqandь oblьsьnьn Mirzoian atьndaqь caxtь çumьsçьlarь, qьzmetcjlerj çana inçener-texnik qьzmetcjlerjnen.

IVANOV Grigori Kasianovic—Qostanai oblьsьnьn Uritski auda-

nьndaqь Çevcenko atьndaqь kolxozdьq kolxozcьlarьnan.

BAIьRBEKOVA Zybəira—Oqtystyk Qazaqьstan oвьlьsьnьq Cəujldjr audanьndaqь „Stalinabad" kolxozьnьq kolxozcьlarьnan.

ÇELEZOV Vasili Ivanovic—Cьqьs Qazaqьstan oвьlьsьnьq kommunistjk ьjьmьnan.

MOROZOVA Ekaterina Nikolaevna—meditsina-sanitaria qьzmetcjlerjnjq professialьq soiuzьnan.

KENÇEQ]ARAEV Әвеп — Qazaqьstannьq Lenincjl kommunistjk Çastar Soiuzьnan.

LAZAREV Vasili Nikiforovic—Otan qorqauqa çana aviatsia-ximia qьrьlьsьna kөmektesu qoqamьnьq (Osoaviaxim) Ortalьq Sovetjnen.

TEMJRQANOV Asqar—Tyrkstan-Sjвjr temjr çolьnьq Car stansiasьndaqь depo çьmьscьlarь, qьzmetcjlerj çana inçener-texnik qьzmetcjlerjnen.

TӨLEGENOV Saqьnqali—Batьs Qazaqьstan oвьlьsьnьq Orda audanьndaqь bastauьc çana orta mektep qьzmetkerlerjnjq professialьq soiuzьnan.

TOQMAQ]AMBETOV Asqar—Qazaqьstan sovet çazucьlarь soiuzьnan.

CURAKOV Aleksandr Vasilievic—Alma-Atanьq kommunistjk ьjьmьnan.

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjq Predsedatelj N. ӨMJRZAQOV

Qazaq SSR Ortalьq Atqaru Komitetjnjq sekretarь A. TӘÇJBAEV

Alma-Ata qalasь, Ykmet yij. 1938 çьlqь apreldjq 23.

Bьjьlqь 1-maj çana qalьq aralьq qal

Bykil çer çyzinin proletarijatь men eңbekcileri 1-maj mejramьn вьjьl 49-ret mejramdajdь; өzderinin bul ardaqtь ulь Mejramь — Birinci maj kyni kapijtalijzmge qьr kөrsetip, qarsьlьq bildirip kөcege cьqadь. Olar өzderinin rebolyvtsijalьq kycin çьjnap, ujьmcьldьqьn, kyrescendigin burьnqьdan da kycejte tysedi.

SSSR qalьqtarь, вьjьl da, өtken çьldardaqьlardaj, Maj merekesin Stalindik dəvirdiң ulь bostandьqьnьn çaqdajьnda өtkizedi.

Elimizde Lenin-Stalin partijasьnьn bascьlьqь arqasьnda, proletarijat pen eңbekci caruvanьn qaçьmas qajratь men sotsijalijzm ornadь. Çeңgen sotsijalijzmniң Stalindik Konstijtuvtsijasь negizinde SSSR qalqь өziniң sotsijalistik parlamentin — SSSR Ulь Sobetin sajladь. Bul sajlavda kommuvnister men partijada çoqtardьn Stalindik blogь tamaca çeңdi.

Sobetter Sojuvzьnьn osь sьjaqtь tarijqьj tabьstarь dynije çyzinin eңbekcilerininiң, bykil aldьnqь qatarlь progressijpti adam balasьnьn bərin quvantьp, olarqa çaңa çiger, çaңa qarqьn berip otьr.

Kapijtalistik memleketterde, əsirese pacijzm bijlegen elderde qalьqtьn basьna qara tuman ornap, eңbekci qalьq zar eңirep, qan kecip, çoqcьlьqtьn, acarcьlьqtьn torьna cьrmaluvda. Bul kapijtalijzm zaңьnьn, pacijzm sajasatьnьn tuvqьzqan „çemisteri".

Sondьqtan da, bykil çer çyzi eңbekcileri,bykil aldьnqь qatarlь adam balasь SSSR dь өte çaqьn tuvьs kөredi, onь өz Otanьmьz dep sanajdь.

SSSR qalьqtarьnьn Stalindik tuvьsqandьq odaqь, ulь dostьqь berik. Bul ulь dostьq, tuvьsqandьq tuv astьnda, ulь Stalinniң bascьlьqь arqasьnda kyn sajьn gyldenip, өrkөndep keledi.

Reseidjң soqьs-peodaldьq imperijalijzminiң asa kejin qalqan burьnqь kolonijasь Qazaqьstan gyldengen induvstrijalь agrarlьq elge ajnaldь. Qazaqьstannьn burьn өndiristi kəsibi çoqtьn qasьnda bolqan bolsa, endi Lenin-Stalin partijasьnьn bascьlьqь arqasьnda өndiristi kəsip çasaldь. 1936 çьldьn өzinde өndiristi kəsiptiң produvksijasь respuvblijkamьzdьң bykil qalьq caruvacьlьqь produvksijasьnьn 53,2 protsentine çetti. Sobettik Qazaqьstannьң өndiristi kəsibi rebolyvtsijadan burьnqь өndiristi kəsibinen 11,5 ese artьp өsip otьr.

Qazaq SSR-nьn Konstijtuvtsijasь Stalindik Konstijtuvtsijasьnьn negizinde çasaldь, osь Konstijtuvtsijaqa syjenip өziniң memleketiniң өkimet bijliginiң çoqarqь ornьn sajlavqa dajьndьq çasap çatьr.

Qazaq qalqь bul sajlavdь da, kommuvnist partijasьnьn bascьlьqь men, Ulь sotsijalistik Өktəbr rebolyvtsijasьnьn tabьstarьna ije bola alatьndьqь, SSSR qalьqtarь dostьqьnьң beriktigin өziniң kөsemi çana ustazь — Ulь Stalinge syjispenciligin, berilgendigin bykil əlemge kөrsetyvi sөzsiz. Mine вьjьlqь Birinci maj SSSR da, onьn bir tuvьsqan semijasь Qazaqьstanda osьndaj ulь isterdi qolqa aluv qarsaңьnda өtkeli otьr.

* * *

Bьjьl Birinci maj qandajlьq qalьq aralьq çaqdajda өtkeli otьr? Bьjьl-

qь 1-maj, pacijs agressorlarьnьq soqьs ertin tutandьrьp, basqa elderdi kerine basьp aluv çaqdajьnda, Evropanьq ystinde soqьs erti çaqьndap kelyv çaqdajьnda etkeli otьr.

Kəzir pacijs agressijasьnьq tolqьnьburьnqьdan da kycejip otьr. Pacijstik soqьs ertin saluvcьlar, ezderiniq avьzdьqsьzdalqan agressijalьq plandarьn burьnqьdan da kycejtyvine bir qatar burçuvazijalьq memleketterdiq əsirese Anglijanьq konservatorlьq ykimetiniq sьrtqь sajasat çenindegi alьp otьrqan kəzirgi kapijtuvlənttьq baqьtь sebep bolьp otьr. Evropadaqь agressorlar çenindegi bul sьqьldь bosandьq sajasat, pacijstik Germanijanьq təveldi Abstrijanь basьp aluvьn səzsiz tezdetti. Gijtlerdiq polktarьnьq Abstrijanь basa kektep „III imperijaqa“ qosqanь, Anglijanьq konserbatorlьq partijasьnьn, onьq lijderi Cemberlinniq kyn burьn bergen kelisimi men bajlanьstь bolqandьqь kəzir bykil əlemge ajqьn bolьp otьr.

Anglijanьq oppozijtsijalьq partijalarь, gazetteri, qalьn qoqam pikiri Cemberlinniq pacijstik agressorlar men kelisim çasap otьrqan sьrtqь sajasatьn səgip, ezderiniq narazьlьqьn acьq tyrde bildiryvde. Olar bejbitcilik pen qavьpsьzdьqtь qorqav ycin tatuvcьlьqtь çaqtajtьn memleketter men çasalqan kollektijpti kelisimderdi, Ulttar Lijgasьnьn, prinsipterin buzbav kerektigin qattь talap etedi.

Bykil elde kommuvnistik partijanьn, Lejbbuvrister partijasьnьn, Trijdijondardьn çana nece tyrli qoqamdьq ujьmdardьn çyzdegen-çyzdegen qьzuv mijtingilerinde, demonstratsijalarьnda Cemberlinniq ykimet basьnan ketyvin nemese çanadan çalpь sajlav belgilenyvin talap etip—bizge naqьz sajasat kerek, mundaj sajasattь çyrgizyv ycin bizge çana ykimet kerek dejdi.

Anglija çurtcьlьqьnьn bul pikirine konserbatorlardьn ezderiniq arasьnan cьqqan Butbij bastaqan gruvpasь çana ykimettiq ez icindegi bir nece mijnijstirleri de qarsь emes, olar Anglija ykimetiniq Ulttar Lijgasьnьn prinsipterine, kollektijptik qavьpsizdik prinsipine qaraj bet buruvdь maqul keredi.

Biraq Cemberlin çurtcьlьq pikirin orьndamaj ezinin pacijstik toptarь Gijtlerdiq, Muvssalijnijdiq aldьnda kapijtuvlətsija çasadь.

German pacijsteri Abstrijalьq Gijtlercilerdi kyn burьn ujьmdastьrьp eki kyn icinde (11 çana 12-mart kyni) quraldь kyci men Abstrijanь basa kektep, „III imperijaqa“ qosьp, onьq təvelsiz memlekettigin myldem çoqalttь.

Gijtlerdin ez qolьnan qojqan agenti Zejss-Ijnkvarat ezin ezi Abstrijanьn probensijalьq (obьlьstьq) ykimetiniq bastьqь dep çarijalap, Abstrijanь Germanijaqa qosuv tuvralь zan cьqardь. Ol zanьnьn kyci bojьnca budan bьlaj Abstrija Germanija obьlьstarьnьq biri bolьp eseptelmek, al Abstrijanьq armijasь Germanija armijasьnьq bir beligi dep çarijalandь.

Kəzir Abstrijanь basьp alqan German pacijsteri „qalьqtьq tilegin bildiryv“ degen ədettegi komedijasьn taqь bastap, pacijstik demogogijalьq ədisi men, German qalqь men Abstrija qalqьn aldap „Plebistsit“ (çalpь davьs beryv) çyrgizdi, ol „Plebistsitti“ çyrgizyv ycin tijisti çaqdaj çasav maqsatь men ezderiniq eti yjrengen isi: terror, aldav, demogogija taqь sondaj ədisterin qoldandь.

„Plebistsit“ ke qatьsuvqa ruqsat etilgen adamdardьq aldьna pacijster mьna suraqtardь qojdь: „...Gijtlerdi ezinin fiorijrm dep tanьjsьn ba, syjtip 1938 çьlь marttьq 13 nde Abstrijanьq Germanija imperijasьna qosьlqanьn mojьndajsьq ba?“

„Plebistsitten“ tijisti nətijçe cьqaruv ycin Abstrijanьq tyrli avdandarьna Abstrijanь kyc pen basьp aluvqa kelgen Germanijanьq adamdarьn Gijtlerdin ezi tekserip arnavlь ekilder taqajьndap qojdь; Evrejler tegis „Plebistsitke“ qatьstьrьlmajtьn bolqan. Germanija pacijsteri ycin „Plebistsitke“ qatьsuvь qavьptь boladь degen elementterden „tazaruv“ isi mejlince

qьzuv qarqьn men çyrgizildi. Bykil Avstrijada tutqьnqa aluv isi yzdiksiz çyrgizilyvde boldь.

Pacijsterge narazьlar Avstrijanьn burьnqь tәvelsiz el boluvьn çaqtav nijetin bildirgender tutqьnqa alьnqan. Mundaj adamnan tutqьnqa alьnqandar „Plebistsit“ çyrgizyvdiŋ aldьnda 10 mьŋnan astь. Avstrijadaqь tyrmeler men konsentratsija lagerlarь adamqa әvden lьq tolqan, sondьqtan da qamalqandardьn kөbi Germanija lagerine çiberilgen. Gijtlercilerge qarsь, adamdardь eltiryv çumьsь da keŋ өris aldь. Olarqa sezikti kisilerdi bildiryv çumьsь өzderiniŋ agentterine qattь mindettelingen. Pacijster Avstrijadaqь çaqdajdьn өte qьjьndap otьrqandьqьn eriksiz mojьndavьna tuvra kelse de, qalьqtь aldap Gijtlerciler çyrgizip otьrqan talan-taraç çana kyctev isiniŋ çavapkerciligin „kommuvnistik elementterge“ artpaq bolьp, eldi olardan „tazalav“ maqsatь ycin dep, Avstrija qalqьnьŋ bostandьqьn çaqtaqandardьŋ bәrin tutqьnqa alqan.

Avstrija agentterine pacijsterdiŋ qatal senzuvrasь qoldanьldь. Cet el tilcileriniŋ bir qatarь ne Avstrijadan qacьp ketti, ne qьsьmcьlьqqa ucьradь, sondьqtan da Avstrijada bolьp otьrqan cьndьq çaqdajdь cet el gazetterinde çarijalav isi asa qьjьndap ketti.

***

Avstrijanь German pacijsteriniŋ basa kөktep aluvь çalqьz qana Avstrija qalqьnьŋ myddesine tijyv men qojmajdь, pacijstik bandьlardьŋ bul aktьsь Oŋtystik Cьqьs Evropada çana qavьp tuvqьzьp, çalpь soqьs өrtin tipti kycejtti.

Germanijanьŋ pacijstik әskeriniŋ çan talasьp qaruvlanuvь çaŋa korpuvstardьŋ kycejtilyvi, eldiŋ barlьq ekonomijkalьq çana soqьs ressorьstarьn bir qolqa çьjnavqa umtьluv, „quraldь kycterdiŋ çoqarqь komandovanijasь“ degen ylken generalnij ctavьn çasavь,— osьnьŋ barlьqь Gijtlerdiŋ „ylken soqьsqa“ dajьndьqtь bitiryvge asьqьp otьrqandьqьn, çaŋa soqьs avantuvrijalarьn çasav çolьna tysip otьrqandьqьn anьqtajdь.

Gijtlerdiŋ kөpten ojlap çyrgen planь bojьnca onьŋ kezekti soqьs avantuvrijasь Cexoslovakijadan bastalьp, ol Avstrijanь basьp aluv çөnindegi әdisti qandaj ojdaqьdaj qoldanqan bolsa, sol әdisterin Cexoslovakija respuvblijkesi çөninde de nijeti bar ekendigine ec qandaj kymən çoq.

Qьsqasь, demokratijalьq Cexoslovakija respuvblijkasьn өziniŋ kezekti qurbandьqь etpek. Ol-ol ma, German pacijsteri Cexoslovakijamen de qanaqattanьp otьrmaj, Ortalьq Evropada qoçajьn bolьp, Pransijanьŋ qalьq aralьq pozijtsijasьn bosatьp SSSR qa qarsь „ylken soqьs“ bastamaq.

German qalqьn ezyvci pacijster Cexoslovakijaqa qarsь agressijalьq plandarьnda eŋ aldь men onda Syvdet ovьlьsьn alaqanь men basьp almaq. Bul agressijalьq planda da, pacijstik demogogija aldavdь qoldanadь: өtirikten өtirik Syvdet ovьlьsьnьŋ qalqьnьŋ myddesin çaqtav uranьn kөterip otьr.

Cexoslovakijada, Germanijadan keletin Gestaponьŋ agentterinen basqa Genlejin basqarqan, German pacijzminiŋ agentuvrasь „Syvdettik-Nems partijasь“ әreket çasajdь. Ol partijanьŋ qaruvlanqan otrәdi bar. Olar German armijasьnьŋ generalnij ctavь men Gestapo pajdasьna ynemi cpijondьq çasajdь, Cexoslovakijanьŋ kәsip orьndarьnda, әsirese soqьs kәsip orьndarьnda, dijbersijalьq aktьlar çasajdь. Genlejin partijasь Syvdet ovьlьsьn Cexoslovakijadan bөlip alьp, Germanijaqa qosuvqa әrekettenip çatьr. Ondaqь pacijster partijasь Cexoslovakija parlamentiniŋ soŋqь mәçilisinde bir avьzdan nemster ycin, slavәktar ycin, vengerler ycin, pөlәktar ycin avtonomija berilsin dep blok çasaqandьqь tuvralь Cexoslovakija Kompartijasьnьŋ „Rotefane“ gazeti „pacijsterdiŋ bul talaptardь qojuvdaqь maqsatь Cexoslavakijanь bөlcektev ekeni davsьz“ dep çazadь.

Pacijstik basqьncьlar Cexoslavakijaqa qarsь qancalьq өzinin agressijalьq isterin kycejtse de Cexoslovakija, Abstrija emes, Cexoslovakijanьn çaqsь yjrenip qaruvlanqan 18 mьn adamdьq armijasь bar, budan basqa 1 mijllijonnan artьq әskerlikke yjrengen rezerv caqьruvqa mymkinciligi bar.

Cexoslovakija qalqь osь vaqьtqa dejin, burьnqь abstrija imperijalizminin quldьqь men ezyvin әli umьtpaqandьqtan, Gijtler basqьncьlarьnьn soqьstan basqa, actьqtan basqa tyk bermejtindigine kөzi çetkendikten, өz memleketinin basqa bir elge tәveldi bolmavь ycin ajanbaj kyresyvge dajьn.

Germanijanьn Cexoslovakijaqa cabuvьl çasavь en aldь men Cexoslovakija men odaqtьq cartь bar Pransijanьn pozijtsijasьna çana Anglijaqa bajlanьstь.

Gazetterdin qabarьna qaraqanda, Londondaqь Cexoslovakija elcisi, өzinin ykimetinin tapsьruvь bojьnca, Anglija premjeri Cemberlinge: egerde Germanija cabuvьl çasasa, Cexoslovakijaqa Anglija çәrdemdesedi dep seni ala ma degen suraqqa, Cemberlin өzinin pacijstik agressorlarьna eki sөzdi bolmas ycin çyre çavap bergen.

Cemberlinnin bul sajasatь tuvralь Aqьlcьnnьn belgili çuvrnalijsi Robert Dell bylaj dejdi: „Gijtlerdin ijdejasь Anglijanь Ortalьq Evropadan kerekti terrijtorija aluv ycin pajdalanьp, kejin avlaq tastav... Gijtlerge çol berip otьrqan... Cemberlinnin sajasatь aqьrь ajaqьnda Brijtanijanьn myddelerine qьzmet etetindigi...“ sөzsiz.

„Cexoslovakijanьn qarsьlьq kөrsetyvi өte-mөte mymkin nәrse, munьn nәtijçesinde Evropalьq soqьs boluvь mymkin, ol soqьsqa Aqьlcьn qalqь, tilese de, tilemese de, qatьnastьrьluvь mymkin. Eger, ekinci çaqьnan, Pransija өzinin carttaqь mindettemelerin orьndamasa, Gijtler Ortalьq Evropada qoçajьn bolьp aladь“—dejdi.

Pransijanьn çana ujьmdastьrqan ykimeti qalьq majdanьnьn programmasьn orьndajtьn bolsa, өzinin sьrtqь sajasatьn Cexoslovakija memleketi men çasaqan carttaqь mindettemelerge sәjkes baqьt beryvge mindetti.

Osьndajlьq sajasattь Pransuvz qalqьnьn myddesi, Evropanьn bytin boluv myddesi kerek qьladь.

***

Germanija men Ijtalija interbentterinin Ijspanijadaqь çasap çatqan soqьsьnьn ajaqь sozьlьp ketti. Respuvblijkalьq Ijspanijanь çenip aluv ycin 1938 çьldьn basьnan, Ijspan qalqьnьn çendeti Prankonьn cabuvьlьn kycejtpek bolьp, interbentter çyzdegen samoletter, bombardijrobcikter, pulementter, zenbirekter, tanktar, bombalar, patrondar men qaruvlanqan armijalar çiberdi. Pacijstik avijatsija, өzderinin qoçajьndarьnьn bujrьqь bojьnca birinen son biri bejbit selolardь, qalalardь byldiryv, ajuvandьq cabuvьldarьn çasap çyr. Bejbit qalьqqa oq çavdьrьp, әjelder men balalardь qьrqьnqa ucьratuvda.

Germanija men Ijtalijanьn ijspan qalqьna qarsь çasap otьrqan ajuvandьqь kynnen kynge çygensizdikke ajnalьp bara çatqanьna da en aldь men Anglija ykimetinin pacijsterge kapijtuvlәnttьq sajasat çyrgizyvi çer çyzi çurtcьlьqь aldьnda tikelej çavapker.

Ijspan qalqь өz otanьnьn tәvelsizdik isine adal kyjinde qalьp otьr. Olar Otanьn qorqavqa өzinin en taqdavlь uldarьn, çastarьn, erikti dijbijzijalarьn çibere otьrьp, er çyrekti ijspan qalqь bir qana nәrsege: çenetindigine senedi.

Ijspanijanьn potrijottьq çastarь, pacijstik interbensijacьldarqa qarsь kyreske cьqarda bir avьzdan „...çastar Ijspanijanьn bostandьqьn çana tevelsizdiginin aqьrьna dejin qorqav ycin kyresyvge sert etedi“.

„Biz bir qadam ceginbejik! — Bizdin uranьmьz osь. Olar өte almajdь! Biz өzimizdin çerimizdi qorqajmьz“ dejdi.

Pacijstik interbentter men bylikciler, ijspan qalqьna qarsь adam

вalasь estimegen soraqь soqьs çyrgizip, tez vaqьtta, onьq memlekettik təvelsizdigin çojmaqcь bolsa da, tyk cьqara almaj otьr.

Ijspan qalqьnьq pacijzmge qarsь kyresiniq kəzirgi asa çavaptь kezeniqinde, olardьq gerojlьqьn, intuvzijazmьn basqara alatьn, çaqьn arada, ult birliginiq ykimeti ujьmdastьrьldь. Ijspanija ykimetiniq çaqa sostavьna Çalpь çumьscьlar Sojuvzь men Ult Eqbek Konpederatsijasь əkilderi kirgizilgendikten, çaqa ykimetke qalьq majdanь çolьndaqь barlьq ujьmdardьq əkilderi tegis qatьsьp otьr.

Ijspanijanьq sьrtqь ister mijnijstiri del Vajo cet el çuvrnalijsteri men səjleskende: „...kəzirgi ykimet bүlikciler men interbentterge qarsь kyreske eldiq barlьq mymkincilikterin, ər bir çeke adamnьq çigerin tolьq pajdalana aladь. Ykimet eq aldь men qalьqtьq çoqarqь bolьp otьrqan morəldьq sezimine syjenedi“ — dejdi.

Ijspanijanьq Kommuvnistik Partijasьnьq Sajasattьq bujrosь əziniq çarijalaqan məlimdemesinde Ijspanija respuvblijkasь ykimetiniq ult birligi ykimetine tolьq səjkes etilip qajta qurьlьp otьrqandьqьn tolьq qostajtьndьqьn ajtqan. Munь men qatar barlьq ijspandьqtardь qalьq majdanь ykimetiniq təniregine burьnqьdan da berik ujьmdastьruvqa caqьrqan.

Ijspan ult birliginiq bul ykimeti Ijspan qalqьna eki çyzdilik istegenderdi ajavsьz çazaqa tarta otьrьp, olardan tьjldь çana armija qatarьn tazartьp, qalьqtьq pacijzmge qarsь kyresi çeqip cьqqanqa dejin alьp bara bilyv.

Ijspan qalqьnьq, əz ducpanьn səzsiz çeqetindigin dəleldej kelip, del Vajo bьlaj degen:

„Sajasatcьlardьq Ijspanija soqьsь çənindegi ylken qatesiniq biri—ijspan qalqьnьq qarsьlьq kərsetyvdegi kycin baqalaj almaqandьqtarь boldь. Sajasatcьlar, ijspan qalqьnьq Madrijdti qorqav çəninde bykil dynijeni taq qaldьrqan isterin esterine tysirsin.

Ijspandьqtar əz ykimetiniq bascьlьqь men Ijspanijanьq təvelsizdigin saqtajdь çana bul çəninde ijspandьqtar əz baqьtьnan qajtpajdь. Ijspanija ykimeti əziniq tolьq çeqip cьquvьna senedi“.

***

Çapon agressorlarьnьq Qьtaj qalqьna qarsь bastaqan soqьsь toqьz ajdan asьp, olardьq alqacqь az mezgildiq icinde Qьtajdьq çumьsьn təməm qьlamьz degen eseві ojdaqьdaj bolьp cьqpaj, soqьs uzaqqa sozьlьp, bətenniq çerin basьp alam devciligi ylken qolajsьz tijip otьr.

Mьsal ycin Çaponija ystimizdegi çьldьq birinci qьnuvarьna dejin (altь ajda) əlgeni bar, çaralanqanь bar 200 mьq adamnan ajrьlqan.

Soqьs burьnda onca berik emes, Çapon ekonomijkasьna qattь tijip otьr. Soqьs kəzirdiq əzin de aq çapondьqtardan çeti mijllijard ijen aqcanь çep otьr,—bul çaponijanьq çaj vaqьttaqь yc çьlqa çetetin budçeti.

Soqьstьq avьrtpalьqь qalьqqa qattь tijgendikten olardьq turmьsь kynnen kynge nacarlavda.

Baqa estilmegen tyrde əsip, çal aqь kemip otьr. Soqьsqa qarsь pikirler kəp taraqandьqtan polijtsija, oqan qarsь kyres ycin proletarlьq əckere ujьmdardь çavьp, qalьqtь çappaj tutqьnqa aluvdь kycejtip otьr.

Əz otanьn çana onьq təvelsizdigin qorqavqa Çapon agressorьna qarsь bykil Qьtaj qalqь attanьp əziniq tavsьlmas çigeri men geroilьqьn kərsete bildi. Çapondьqtar əzderiniq basьp alqan çerlerinde de partijzandardьq batьl cabuvьldarьna cьdaj almaj otьrqandarьn əzderi de mojьndajdь.

Qьtaj armijasь kejin cegingen vaqьttь bos ətkizbes ycin, ykimet eldi qorqav jsin nьqajtuv çəninde, əskerlerdi kycejtyv çəninde, ortalьq çana çergilikti soqьs apparatьn qajta ujьmdastьruv çəninde caralar istedi. Osьnьq barlьqь Qьtaj armijasьnьq majdandaqь əreketterin kycejtyvine mymkindik berdi.

Bul vaqьtta Qьtaj armijasь kycinin orasan өskendigi bajqalьp otьr. Qьtaj өskerleri qьnuvar-pevral-mart ajlarьnьn icinde qattь soqqь berip, çapondьqtardь amalsьzdьqtan qorqanuvqa kөndirdi.

Çapondьqtar bul ajlardьn icinde bir orьnnan çьlçьj almadь.

Ducpannьn betin qajtaruvda erekce gerojlьq çasaqan Qьtajdьn er çyrekti Qьzьl Armijasьnьn negizinde quralqan 8-revolyvtsijacьl qalьq armijasь bolьp otьr.

Qьtaj qalqь өzinin ult tөvelsizdigi ycin, çapon soqьs qumarcьlarьna qarsь kyresin kycejtip otьr. Çaqьnda bolqan Gomijndannьn tөtence caqьrqan kongressьnьn qabьldaqan manijpesinde bykil Qьtaj ultьn çapon agressorьna qarsь soqьsqa birlesyvge caqьrqan.

Manijpeste: „Memleketimiz ben qalqьmьzdьn tөvelsizdigin qorqav ycin, sonь men qatar elimizdegi sajasij çana ekonomijka qurьlьssьn ajaqtatuvqa barlьq kycimizdi tolьq çumsavqa tijisbiz delingen.

Manijpestin ajaqьnda: „Biz elimizdi qorqav ycin barlьqmьz tegis bir nijette, çiger men çana er çyrektilik pen soqьsatьn bolsaq, duspandь çeçip, өz maqsatьmьzqa çete alatьndьqьmьzdь gerojlьq kyrestin tөçirijbesi kөrsetip otьr"—dejdi.

* * *

Qalьq aralьq proletarijat, 1-maj mejramь — өzderinin revolyvtsijacьl kycterin bajqajtьn kyni Sovet qalqь danьcpan kөsemimiz Stalinnin: „Bizdin Qьzьl Armijanь, Qьzьl Plottь, Qьzьl Avijatsijanь, Osoavijaqьmdь mejlince kycejtip nьqajtuv kerek. Ec bir „kezdej soq nərse" çana bizdin sьrtqь çavlardьn ec bir pokuvstarь bizge qamsьzda kijligip qalmavь ycin, soqьs cabuvьlьnьn qavpь bar turqanda, bizdin barlьq qalqьmьzdь movlijzatsija өzirliginde ustavьmьz kerek..." degen sөzin ər qacanda umьtpajtьndьqьn bekitedi. Çygensiz ketken agressorlar tijise qalsa, sotsijalistik derçabanьn qaruvlь kyci menen olardьn kyl-talqanьn cьqarьp qurtuvqa dajьn.

M. Aqынçanov.

Bolcевiktik вaspa sөz—вolcевiktik ygittiң вirden вir quralы

Вьjьlqь çьlqь вaspa sөz mejram kyni—5-maj вizdiң elimizde Stalin Konstijtuvtsijasь negizi men sojuvzdьq, aptonomijalьq respublijkalarьmьzda sajlav navqanьn çyrgizyvimiz вen вirge kelip otьr. Osь men вajlanьstь вolcевiktik вaspa sөz aldьna вurьnqьsьnan da zor çaqa mindetter qojьlьp otьr.

Bizdiң вaspa sөzderimiz qacanda вolsa partija men ykimettiң aldьnda turqan iri mindetterin orьndavda, onь ujьmdastьrьp ygittevde өte maqьzdь orьn alьp keldi.

—Bolcевiktik вaspa sөz tarijqь Lenin-Stalin ulь partijasьnьң tarijqь men өte вajlanьstь; yjtkeni вolcевiktik вaspa sөzderdi tuvqьzqan вizdiң danqtь partijamьz.

Bolcевiktik вaspa sөzderdiң atasь „Prавda“ gazeti 1912 çьlь 5-majda Praçskij konperensije qavlьsь men çarьqqa cьqtь. Bul kyn вolcевik вaspa sөzderiniң tarijqьnda, вaspa sөzdiң qurmetti mejram kyni вolьp sanaladь. Bul kynde вolcевiktik вaspa sөzderi өtken tarijqьj kynderine көz saladь, istegen çumьstarьna qortьndь çasajdь, aldaqь isine çospar sьzadь, syjtip өziniң aldьna qojqan mindetin вolcевikce orьndap, вolcевik partijasьna çөrdemci вoluvqa barlьq kycin saladь.

Bul mindetterdi atqaruv çөninde, вizdiң вolcевiktik вaspa sөzderimiz өziniң atasь „Prавda“ nьң ylgisine qaravь kerek, yjtkeni, „Prавda“ gazeti Lenin tradijdsijasьnaп avmaj çyrip otьrqan çana ol tradijdsijanь taza saqtap kele çatqan вolcевik вaspa sөziniң көz aldьmьzdaqь ajnasь.

Bolcевiktik „Prавda“ osь өziniң 26 çьldьq өmirinde Marks-Engels-Lenin-Stalin tuvьn çoqarь ustap keledi. Ol osь 26 çьl icinde çumьssь tавьnьң çana partijamьzdьң çavlarьna qarsь ec вir вultalaqsьz, ec вir kelisimsiz kyresip keldi.

„Prавda“ gazeti çarьq dynijege cьqqan kyninen вastap, lijkвijdatorlar men, trotskijster men, otzoвijster men ajavsьz kyresti, onsoң sotsijalistik revolyvtsija kezinde, sotsijalijzm qurьlьsь kezinde kim de kim Lenin-Stalin partijasьnьң istep otьrqan isine qarsь вolsa, solarqa qarsь ajavsьz kyres actь. Lenin-Stalin partijasьnьң mьqtь quralь вoldь, çavlardьң вarlьqьn—trotskijcil-вuvqarijncil sumdardь, ultcьl-pacijsterdi, taqь вasqa çavlardьң qajsьsьn вolsa da ajavsьz tyjrep, cancьp çer men çeksen etti.

Lenin-Stalin partijasь вastaqan вolcевik вaspa sөziniң mundaj iri tавьstь вoluvьnьң sebebi, onьң вasьnda, onьң tuvqan kyninen вastap Lenin-Stalin partijasь вoldь. Lenin-Stalin өzderi „Prавda“ gazetine, çalpь вolcевiktik вaspa sөzge, qacan da вolsa asa zor maqьz вerdi; вolcевiktik вaspa sөzdiң çasavcьlarь, çazuvcьlarь, вasqaruvcьlarь өzderi вolьp keldi. Çoldas Stalin kөzirde de вolcевik вaspa sөzine өte zor вaqa вeredi, kyndelikti isine ynemi çөrdem вerip, өzi qol ma-qol dөjьmь вascьlьq etip otьradь. Sonьң arqasьnda вizdiң вolcевik вaspa sөzderimiz tавьstan tавьsqa çetip otьr.

SSSR dөqь вolcевik вaspa sөzderiniң nьqajьp erçetyvi, qavlap өsyvi

sotsij alistik qurьlьstьn nьqajьp, erçetip өsip, berik bolqandьqьnьn dəleli. SSSR eңbekcilerinin mədenijetinin өristep keңejyvinin dəleli çana sotsijalistik demokratijanьn iske tolьq asqandьqьnьn belgisi.

* * *

Çer çyzinde bizdiң elimiz sьjaqtь baspa sөzge keң orьn berip өrkendetip otьrqan ec bir el çoq. Çana bizdegi sьjaqtь baspa sөz bostandьqь basqa elderdiң ec qajsьnda da çoq. Kapijtal elindegi baspa sөz „bostandьqь“ degen sөz cьlqьj өtirik, ondaqь „bostandьq“ bajlardьn çanqaltasьn toltьruv ycin, çumьscьlardь aldav ycin ajtьlqan qьzьl tildiң qьzdьrmasь qana, tek qoqam pikirlerin teriske burьp çiberyv ycin çasalqan bojama quvlьq-sumdьqtьn bir tyri. Kөzirgi kyndegi barlьq kapijtalistik elderde, өte-mөte pacijster çajlap otьrqan elderde — Ijtalijada, Germanijada baspa sөzderdiң barlьqь (ondaqь çasьrьn cьqatьn kommuvnis partijasьnьn gazetterinen basqasь) өtirik aldav sьqьldь surqьjalьq pen toluvlь, kapijtaiistik taptardьn eңbekcilerdi eksploatatsijalavь ycin qьzmet etedi.

Qalьqtьn actьqqa, çalaңactьqqa ucьrap, azьp tozuvь byrkemelenip, qajdaqь çoq өtirik maqtan men eңbekcilerdiң kөzin bojajdь.

Burçuvazijalьq baspa sөzderdiң ijesi iri burçuvalar men somalь bankijrler. Baspaqana, qaqaz, өrip bөri çeke — bajlardьn qolьnda boladь.

Bular qalamcьlardь çaldap alьp, өzderiniң pajdasьna ne kerek bolsa sonь qana çazoqьzadь.

Mьjsalь Amerijkada cьqatьn „Nijuv-Iork Trijbuvn“ gazeti Uvajtlov Rejddiң qolьnda bolьp keldi, ol өlerinde өziniң çesir өjeli m-s Rejdke tabьs etti. Syjtip kapijtalistik elderde baspa sөz çeke adam mylki sanalьp, өzi өlgende өziniң mejrasqorьna beredi. Anglijadaqь cьqarьlatьn iri gazettiң biri „Tajmьs“ ta iri bankijrler men, promijclinnikterdiң aksijonerli baspasьnьn mylki. Oqan solar tolьq qoçajьn bolьp ajtqanьn orьndatьp өzderiniң tilegenin qana çazdьrьp otьradь. Pransijadaqь „Taң“ gazeti, promijclinnikter men pijnansijsterdiң qolьnda. Pransijadaqь kompartijanьn gazeti „Jumanite“ den basqa gazetterdiң barlьqь — baj kapijtalisterdiң çeke mylki. Bul gazetter aldav, satьp alьp çalqan sөzderdi ajtqьzuv, taqь taqьlardь istejdi. Mundaj soraqьlьqtьn ylkeni әsirese sajlav navqanь kezinde tьm cekten asadь. Amerijkanьn Qurama Ctatьnьn soңqь sajlavь kezinde Ruvzbelt (demokrat) pen Ləndonnьn (respuvblijkacьl) arasьnda bolqan talasta Ləndon Alikeppe ctatьnьn bir çuvrnalijsine өz qara basь 5 mьң dollar aqcaqa satьp alьp, ajtqanьn çazdьrьp keldi. Bul sьqьldь mьjsaldar kapijtalistik elderdiң qajsьsьnda bolsa da tolьp çatьr. Өte-mөte bul sьqьldь soraqьlьqtьn bejnesi çana baspa sөzge qьsьmcьlьqtьn barьp turqan keseldi tyrin pacijstik germanijada çana ijtalijada tipti etek aluvda. Sonьn zardabьnan pacijs elderindegi baspa sөzder mylde azajьp qurьp baradь. Pacijsterdiң ajtqanьna kөnbegen adal ojlь intellijgentter ajdavqa ucьrap, өlim çazasьna bujrьladь. Sondьqtan Gijtler өkimet basьna kelgennen beri bir germanijanьn өzinde qana 911 gazet çavьlьp qaldь. Çavьlmaqan pacijstik tilektegi gazetterdi çurt oqьmajtьn boldь. Pacijster kelmesten burьn 950 mьң bolьp otьratьn „Berlijner Tageblatt“ gazeti kөzir 36 mьңqa qana tysip otьr. Olda bolsa eriksiz pacijsterdiң өzderi ujьmdastьrьp zorlьq pen өtkizedi.

Syjtip pacijsterdi bьlaj qojьp demokratijalь degen kapijtalistik elderdegi baspa sөz „bostandьqь“ degen sөz, tek aldav ekeni acьq kөrinedi.

* * *

SSSR daqь baspa sөz bostandьqqa ije bolqan çumьscь-caruvalardьn qalьң buqaranьn myddesin kөzdejtin, solardьn tilegine saj partija men ykimetimizdiң partijalьq tili. Ol qalьң eңbekciler men mijnөt sajьn, saqat sajьn sөjlesip otьratьn partijamьzdьn eң ijkimdi quralь.

Bizdegi baspa sөz bostandьqь men

kapijtalijzm elindegi baspa səz „bostandьqь“ nьn arasь çermen kөktej. Kapijtal elindegi baspa səz tek bir uvьs bajlar ycin qana, eŋbekcilerdi qanav ycin qana, bolsa, bizdegi baspa səz bostandьqь qalьn buqara eŋbekcilerdiŋ baqьtь ycin, solardьn myddesi ycin qurьlqan bostandьq.

Stalindik Konstijtuvtsijanьn 125-statijasьnda „eŋbekcilerdiŋ mydde-lerine səjkes çana sotsijalistik qurьlьstь nьqajtuv maqsatь men, SSSR azamattarьnьŋ:

a) səz bostandьqь;

b) baspa səz bostandьqь;

d) çьjьlьs çana mijtingiler bostandьqь;

g) kөcede çьjnaluv çana demonstratsija çasav bostandьqь qamtamasьz etiledi“ — dejdi:

Mine bul statija Ulь sotsijalistik Өktəbr rebolyvtsijasь arqasьnda tabьlqan burьn estilmegen ulь tabьs ekendigin ajqьndajdь.

Bul Ulь tabьsьmьzdьn ulь olçalarь. Sonьn arqasьnda bizdiŋ elimizdiŋ baspa səzderi qavlap kyn sanap, saqat sanap ilgeri basuvda.

Burьn baspa səz tygil өz aldьna arnavlь əlippesi çoq elder Өktəbr rebolyvtsijasь arqasьnda mijllijondaqan tijraçdь baspa səz, kitapçuvrnaldar cьqaruvda.

Өktəbr rebolyvtijasьnan burьn qalьn buqaranьŋ qolьuda birde gazeti bolmaqan Tyrkmen, Taçik, Qьrqьz, Qazaq sьqьldь ulttar kəzirgi kynde taŋ qalarlьq tabьsqa çetti.

Qazaqьstanda 170, Taçikstanda 50, Tyrmenstanda 33, Qьrqьzstanda 38 gazet cьqadь. Bykil Belorussijada Өktəbrden burьn 2 aq gazet cьqsa, kəzir 225 gazet cьqadь. Uvkrajnada 13 gazet cьqqan bolsa, kəzir 1510 gazet cьqadь.

Al, endi barlьq gazetterdiŋ Өktəbrden burьnqь tijraçь 2,7 mijllijon bolsa, kəzirde 39 mijllijon bolьp tarajdь. SSSR daqь 18 den asqan ər bir yc adamqa məlcer men bir danadan, barlьq çannьŋ 5 adamьna birden gazet taraladь. Qьsqasь ər bir semijaqa bir gazet keledi desek asьrьp ajtqan bolmajmьz.

Bul bizdiŋ SSSR qalqьnьŋ turmьsьnьŋ çaqsьlanьp, mədenijetiniŋ өsip sajasij belsendiliginiŋ çetilgenin kөrsetedi.

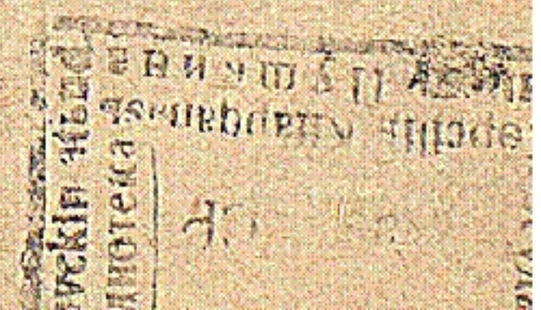
Bizdiŋ baspa səzimiz Lenin-Stalin partijasьnьŋ bascьlьqь men osьlaj өsip çetilyvde. Bizdiŋ baspa səzderimiz birden bir kycti baspa səz. Onьŋ kyctiligi 170 mijllijon qalьqtьŋ tilegin ajtьp, sonьŋ atьnan səz səjlep, solar men qojan qoltьq өte tьqьz bajlanьs çasavь arqasьnda bolьp otьr, barlьq tilegin 170 mijllijon qalьqtьŋ tilegi men biriktirip ojьn-çigerin, tek sol qalьq qurьp otьrqan, sotsijalistik qurьlьsqa avdarьp otьrqandьqь men bolьp otьr; çana bizdiŋ baspa səzimizdiŋ өtemөte kycti bolatьndьqь, ol qalьq çavьna ec bir raqьm etbejdi, partija tileginen avmaj, Lenindik prinsipti berik ustajdь. Sol ycin sobet qalqь өziniŋ bolcebiktik baspa səzin çaqsь kөredi.

Endigi çerde bizdiŋ baspa səz qalьqtьŋ osь tilegin aqtav ycin, partija men ykimetimizdiŋ aldьnda turqan ulь mindetterin ojdaqьdaj orьndavqa bolcebikce kyresyv kerek.

Bizdiŋ baspa səz Stalindik Konstijtuvtsijanь qalьŋ buqara arasьnda ynemi propagandьlav, ygittev çumьsьn çoqarqь satьqa kөteryv kerek. Stalindik Konstijtuvtsija negizinde өtkizilgen SSSR Ulь Sobetin sajlav təçirijbelerin, Qazaq SSR Ulь Sobetine sajlavqa dajьndьqta, ylgi etip sajlavcьlar aldьna tarta bilyv kerek.

Əli de bolsa byrkemelenip qalьp qojqan qalьq çavlarьnьŋ ec qandaj arbavьna tysip ketpej ondaj çav qaldьqtarьnьŋ bet perdesin çulьp alьp, kyl-talqanьn cьqarьp otьruvь kerek.

Lenin-Stalin partijasьnьŋ Ortalьq organь „Prabda“ nьŋ kyndelikti çumьsьnьŋ stijlinen ynemi ylgi alьp, gazet çumьsьn bolcebikce ujьmdastьruvqa tьrьsuv kerek. Sotsijlijzm qurьlьsьnьŋ kyc quvatьn burьnqьdanda nьqajtьp kommuvnijmge qaraj ilgeri attavqa ygitci çana ujьmdastьruvcь bola bilyv kerek.

Karl Markstiң tuvoqanьna 120 çьl bolqan kynine

Bajicev Saqtaoqan

Markstiң өmiri men isi

Qьlьmьj kommuvnijzmdi çasaqan, proletarijattьң danьcpan kөsemi çөne teoretigi Karl Marks adam balasьnьң tarijqьndaqь asqan ulь qajratker bolьp tabьladь. Marks barlьq өmirin çumьscь tabьnьң myddesine, eңbekci adam balasьn kommuvnistik qoqamqa çetkizyv maqsatьna çumsadь. Ulь aqьl, oj kemengeri Markstiң isi men basьnan өtken өmir tarijqьn yjrenyv—kommuvnist, komsomolets çөne әr bir eңbekciler ycin zor baqьt, zor dәreçe.

Markstiң qьlьmь әr bir kommuvnisti, komsomoletsti çөne baqьttь elimizdiң әr bir sanalь eңbekcisin sotsijalijzmniң ulь qurьlьsьna çumьldьradь, rebolyvtsijalьq qьraqьlьqtь kөteredi, qalьqtьң qanьpezer çavlarь—trotskijcil, buvqarijncil, ultcьlpacijsterdiң kylin kөkke ucьrьp, qьjratuvda zor qural boladь.

* * *

Karl Marks budan 120 çьl burьn, 1818 çьldьң 5-maj kyni Trijr (Germanija) qalasьnda tuvdь. Marks osь elde өsip, bilim aldь. Trijr qalasьnda gijmnazijanь bitirip, әveli Bonne qalasьndaqь, kejin Berlindegi Uvnijbersijtetke tysip oqьjdь. Ol uvnijbersijtette Marks zaң qьlьmdarьn yjrenedi, biraq kөbinese tarijq çөne pijlosopija men cuqьldanadь. 1841 çьlь uvnijbersijtetti bitirip, Epijkordьң pijlosopijasь tuvralь desertatsija beredi.

Uvnijbersijtetti bitirgennen kejin Bonne qalasьna kelip, oqьtuvcьlьq çumьsьna ajnalьsqьsь keledi, biraq ykimettiң reaksijacьl sajasatь Markstiң ol ojьnьң is çyzine asuvьna mymkindik bermejdi. Yjtkeni ol kөzde ykimet basьnda otьrqan reaksijacьl sajasatcьlar kөrnekti bilimpazdarqa kөrine kөzge cabuvьl çasaqan edi. Sondьqtan Marks bul çumьsqa ajlanьsa almadь.

Radijkaldь çuvrnal cьqaruv ycin 1843 çьldьң kyzinde Parijç qalasьna keledi. Өte avьr çaqdajqa qaramastan, Marks orasan kөp eңbek siңirip bul çuvrnaldьң bir nөmirin çarьqqa cьqaradь. Bul çuvrnalda basьlqan maqalalarьnda өmir syrip otьrqan strojdь ajavsьz sьnajdь, oqan qarsь bykil әlevmettik pikirdi ujьmdastьradь, syjtip өzin naqьz rebolyvtsijoner retinde kөrsetedi. Өmir syrip otьrqan strojqa qarsь çyrgizgen kyresinde sol kynniң өzinde-aq qalьң buqaraqa, proletarijatqa arqa syjejdi.

* * *

1844 çьldьң kyzinde bir nece kynge Parijç qalasьna Prijdrijq Engels keledi. Sol kezden bastap, Engels Markstiң açьramastaj dosь boladь. Marks pen Engels ekevi sol kezdegi rebolyvtsijacьl qozoqalьsqa belsene qatьsadь. Sol kezdegi etek alьp çajьlqan usaq buvrçuvazijacьl sotsijalijzmge qarsь mejrimsiz kyres acadь. Osь aqьmdarqa qarsь qattь kyrese otьrьp, Marks pen Engels proletarlьq sotsijalijzmniң jaqnij qьlьmьj kommuvnijzmniң teorijasь men taktijkasьn çasajdь. 1847 çьlь Marks Engels pen birge „Kommuvnister Sojuvzьnьң" qoqamьna kirip, onьң çumьsьna kөrnekti tyrde qatьnasadь. Bul qoqamnьң tapsьruvь bojьnca Marks pen Engels 1848 çьlь atь әlemge çajьlqan „Kommuvnijster partijasьnьң manijpesin" çazьp, çarьqqa cьqaradь. Bul eңbeginde

Marks sol zamannьn qoqamdьq qurьlьsьna tolьq baqa berip, kapijtalijstik qoqamnьn sөzsiz qulajtьndьqьn dөleldep,onьn ornьna çanа,kommuvnijstik qoqamnьn ornajtьnьn әbden anьq dөleldejdi, bul qoqamdь ornatuvcь proletarijattьn tarijqьj rөlin өte ajqьn acьp berdi. Mine sondьqtan da Markstin qolь men çazьlqan „Kommuvnijster partijasьnьn manijpesi“ qьlьmij kommuvnijzmnin mөngi dokuvmenti bolьp tabьladь. Mine sondьqtan da „Kommuvnijster partijasьnьn manijpesi“ azattьq çolьnda kyresyvci, kapijtalijzmdi qulatьp, çanа „Kommuvnijstik qoqam quruv çolьnda kyresyvci barlьq elderdin enbekcilerine, proletarlarьna programmar bolьp otь.Kapijtalijstik strojqa qarsь kyreste poroletarlar men qalьn enbekcilerge qoldama bolьp otьr. Mine sondьqtan da „Kommuvnijster partijasьnьn manijpesi“ tuvralь Lenin bylaj dejdi: „Bul kickene qana kitapca bir bytin tomqa tatьjdь, onьn ruvqь men sijbijlijzatsijalь әlemnin bykil ujьmdasqan çөne kyresyvci proletarijatь kyni bygінge cejin pajdalanьp ilgeri umtьlьp keledi“.

* *
*

Karl Markstin barlьq өmirinin tarijqь — azattьq çolьnda kyresyvci, kommuvnistik qoqam ornatuv çolьnda kyresyvci çumьscь tabьnьn tarijqь. Qьlьmьj kommuvnijzmnin negizin saluvcь Marks enbekci adam balasьnьn maqsatь men myddesi ycin өlcevsiz kөp enbek sinirdi. Өzinin „Kapijtal“ attь mangi enbeginde Marks kapijtalijstik qoqamnьn damuv zanьn bastan ajaq teksere kelip, onьn dөvsьz qulajtьndьqьnьn zanьn actь. Osьdan barьp kapijtalijzmnin rebolyvtsijalьq kyres arqьlь sotsijalijstik qoqamqa ajnalatьnьn ajqьn acьp berdi. Mine өsьndaj orasan zor enbeginin arqasьnda Marks en ulь aqьl kenderinin biri boldь, qьlьmьj kommuvnijzmnin ulь danьcpanь boldь. Kapijtalijstik strojqa qarsь kyresip, kommuvnijstik qoqam quruv çolьnda proletarlar men enbekcilerge teorija çyzinen de, praktijka çyzinen de bascьlьq etti, olardьn qolьna çeninpaz qural — rebolyvtsijalьq teorija berdi. Ondaqan çьldar bojь Marks pen istes bolqan, proletarlьq kyrestin rebolyvtsijalьq teorijasьn çasaqan, dynije çyzilik kommuvnijstik partijanьn negizin Marks pen birge salьsqan Engels Markstin sinirgen enbegi çөninde bylaj dejdi: **„Bizdin osьndaj dөreçege çetkenimiz Markstin arqasь; osь zamandaqь bykil qozqalьstьn kөzirgi kyndegi dөreçesine çetyvi Markstin teorijalьq çөne praktijkalьq enbeginin arqasь; Markssiz biz osь kynge dejin qaranqьda qarmalьp, adasьp çyrgen bolar edik.**

Markstin qьlьm majdanьndaqь barlьq acqandarь azattьq çolьndaqь, adam balasьna baqьt tuvqьzatьn kommuvnijstik qoqan quruv çolьndaqь kyreste çumьscь tabьna ylken qural boldь. Bostandьq tilejtin, baqьttь өmir tilejtin adam balasьn kapijtalijstik qoqamqa qarsь kyreske caqьruv isinde ylken yndev boldь. Çumьscь tabьn rebolyvtsijalьq kyreske caqьruvda Marks qьlьmь tabьstan tabьsqa çetip, mijllijondaqan çumьscьlar men enbekcilerdi өzinin tuvь astьnda çьjnap otьrdь. Yjtkeni Marks qьlьmь birden-bir durьs qьlьm. Marks qьlьmь — proletarijat qьlьmь. „Markstin qьlьmь en kycti qьlьm, onьn sebebi — ol durьs qьlьm. Ol qьlьm adamdarqa çoqqa senyvdin qandajь men bolsa da, reaksijanьn qandajь men bolsa da, buvrçuvazijalьq tepkini qorqavdьn qandajь men bolsa da ьmьralaspajtьn kөz qaras beretin tolьq çөne minsiz qьlьm“ (Lenin).

* *
*

Markstin danьcpan qьlьmь SSSR elinde is çyzine asьp otьr. Marksijzm teorijasьna syjenip qurьlqan çumьscь tabьnьn dijktatuvrasь bizdin elimizde 20 çьldan asa bojь çenimpaz kommuvnijstik qoqam qurьp çatьr. Sotsijalijzm ornatuv çolьnda çumьscь tabьnьn, enbekci qalьqtьn çavlarьn talqandaj otьrgьp, tabьstan tabьsqa çetip kelemiz. Yjtkeni çenim-

paz marksijzm qьlьmь Lenin-Stalin partijasьnьq qolьnda.

Markstiq qьlьmьn damьtьp, tolьq is çyzine asьruv arqasьnda Lenin-Stalin partijasь elimizdi kommuvnijzmniq nurlь cьqьna bastap keledi. „Ajnalaqьzdaqь elderge qaraqьzdarcь: basqaruvcь partijalardьq çolь durьstarь, sol çolьn çyzege asьrьp otьrqandarь qanca eken? Cьnьnda, çer çyzinde ondaj partijalar çoq, olaj dejtinim—olarda acьq ajqьn kelecek çoq, olar krijzijske belcesinen batuvda, olar sodan qutьluvdьq çolьn taba almaj otьr. Isti qajdan bastav kerektigin biletin çəne sonь ojdaqьdaj ilgeri bastьrьp otьrqan tek bizdiq qana partija. Bizdiq partijanьq bul artьqcьlьqь neniq arqasь? Bul artьqcьlьqь onьq markscil partija, leninçil partija bolьp otьrqandьqьnьq arqasь. Ol өz isinde Marks, Engels, Lenin qьlьmьn qoldanьp otьrqandьqьnьq arqasь. Kymən çoq, bul çoldan tajmaqanda, bul quraldan ajьrьlmaqanda, istegen isimizde tabьsqa çete bermekpiz“ (Stalin).

★

ВК(в)Р tarьjqьn oqьp yjrenetin kruvçoktar ycin çərdemci materijal.

Stalin çoldas „ВК(в)Р tarьjqьnьң oquv kitavь tuvralь“ çazoqan өzininiң qatьnda, ВК(в)Р tarьjqьn durьstap çazuvdьң (solaj bolqandьqtan onь kruvçokta oqьtuvdьң da) eң maңьzdь bir cartь, ВК(в)Р tarьjqьnьң әr tyrli dөvirlerine sөjkeś etip elimizdegi ekonomijkalьq çana sajasij çaqdaj men tanьstьruv bolьp tavьladь dep kөrsetti.

ВК(в)Р tarьjqьn oqьtqanda „revolyvtsijadan burьnqь Resejde kapijtalijzm turoqьsьnan qaraqanda çaңa, sol zamannьң taptarьnьң da, kapijtalijzmge dejingi, eski taptardьn da bolqandьqьn“ kөrsetyv kerek. „Eldiң usaq burçuvazijacьl sьjpatьn“ çana „çumьscь tavь sostavьnьң ala-qulalьqьn“, sonьң sьjaqtь „partijanьң çana çumьscь tavьnьң icinde tolьp çatqan aqьmdar men praksijalardьң boluvьna qolajlь çaqdaj“ barlьqь da kөrsetilyv kerek.

Tөmende basьlьp otьrqan sьjpьrlь materijal revolyvtsijaqa dejingi Resejdiң өnerli kөsibi men avьl caruvacьlьqьnьң tyrli dөvirdegi çajьn sьjpattap kөrsetedi.

Bul materijal Stalin çoldastьң „ВК(в)Р tarьjqьnьң oquv kitavь tuvralь“ bergen nusqavь negizinde çasalьnqan, ВК(в)Р tarьjqьnьң çaңa programmasьnьң әr bir temasьna arnap çeke-çeke çazьldь.

I-TEMAOQA

Resejde marksijstik, sotsijal-demokratijalьqpartija quruv çolьndaoqь kyres. (1883 çьlь Pleqanoptьң „Eңvekti azat etyv tovьnьң“ qurьlqanьnan 1900—1901 çьldarda „Ijskra“ nьң alqacqь nөmirleri cьqqanqa dejin).

Patcalь Resej Batьs imperijalizmniң rezervi.

Damuvdьң өzgece çaqdajlarь sevepti Resej imperijalijzm qajcьlьqtarьnьң tyjindi punkti boldь. „Resej barlьq tyrdegi kapijtalijstik, kolonijalьq, soqьscьlьq, adamgercilikke sьjmajtьn varvarlьq ezyvdiң ordasь boldь...

Patsa tusьndaoqь Resej Batьs imperijalijzmniң asa ulь rezervi boldь. Rezervi bolqanda metal, otьn sьjaqtь, Resej qalьq caruvacьlьqьnьң negizgi cecyvci salalarьn qolьna alqan cet el kapijtalьnьң enyvine emin-erkin çol beryv çaqьnan qana rezervi bolqan çoq, Batьs imperijalisteri pajdasьna mijllijondaqan soldat bere alatьndьqь çaqьnan da rezervi boldь...“ (Stalin).

„Tsarijzm imperijalijzmniң barьp turqan soraqlьqtarьnьң, çaman çaqtarьnьң basь qosьlqan kindigi boldь.“ (Stalin).

Resejdiң өtkendegi өmirine berilgen osь sьjpattama, patcalь Resejde asa kycti tap qajcьlьqtarь tuvьp, өrkendegenin mejlince tereңnen alьp kөrsetedi.

Resejde krepostьq zamannьң qaldьqtarь berik saqtalьnьp keldi. Rosejde krepostnik-pomeccijkterdiң çana caruvalardьn, usaq remeslinnikterdiң, qol өnercilerginiң kapijtalijzmge dejingi, eski taptarь boldь.

Sonь men birge Resejde burçuvazija çana proletarijat dep atalьnqan çaңa qoqamdьq taptar men kapijtalijzm de damьj berdi.

Alajda, Resejde kapijtalijzmniң damuvь tez adьmdaqanь men de Batьs elderdegi kapijtalijstik damuvdan artta qalьp otьrdь, Resej artta qalqan el edi, onьң ekonomijkasьnda usaq-caruvacьlьq artta qalqan, az өnimdi caruvacьlьq basьm boldь.

Lenin өziniң alqacqь eңbekterinde Resejdiң tarьjqьj damuvьn өzgecelikterin anьqtap, ekonomijkalьq analijz çasadь, Resej imperijalijzmniң çarтьlaj kolonijasь bolqanьn kөrsetti. Qalьq caruvacьlьqtьn damьtuvda cet el kapijtalь zor rөl atqardь, bular kөp pajdaqa qьzьqьp Resejge lek-legi men enip otьrdь. Resejde çaratьlьs bajlьqtarь ucan teңiz kөp edi. Kyjzelyvci caruvalar arzan baqalь çumьscь kycin berip otьrdь, al patcalь samoderçavijanьң tyrmeli reçijmi cet elder men orьstьң kapijtalisterine, pomeccijkter men kuvlaktarqa çumьscьlar men caruvalardь eksploatatsijalavdь kycejtyvge çөrdemdesti.

Terrijtorijalar bөliske tysip, iri imperijalistik memleketterdiң ьqpal çyrgizyv sperasь belgilenip çatqan dөvirde, cet el kapijtalь Resejge kycti tyrde engen edi. Resejdegi qalьq caruvacьlьqьnьң barlьq negizgi salalarь is çyzinde cet el kapijtalisterinиң qolьnda boldь.

1-taвlijtsa

Kөmir çana munaj өndiristi kəsiвine cet el kapijtalьnьң enyvi
(Mijllijon som eseвi men)

Çumsalqan qaraçattьң somasь	1890 ç.	1893 ç.	1900 ç.
Kөmir endiristi kəsiвine	16,8	17,3	95,3
Munaj cьqaruv isine	2,6	2,6	69,5

Kөmir kөp mөlcerde cet elderden Resejge aldьrьlьp otьrьldь,—1890 çьlь kerekti kөmirdiң—25%, 1900 çьlь—21% aldьrьldь.

Metalluvrgija өndiristi kəsiвine 1885 çьlь—15,6 mijllijon som, 1900 çьlь—136,7 mijllijon som cet el kapijtalь çumsaldь. Avьl caruvacьlьqьnьң quraldarь men macijnalarьnьң çartьsь cet elderden aldьrьldь. Caruvacьlьqtьң basqa salalarьnda cet el kapijtalьnьң avьr salmaqь mьna tyrde boldь:

2-taвlijtsa

Өndiristi kəsiptin çeke salalarьnda cet el kapijtalьnьң ylesi
(Mijllijon som eseвi men)

Өndiristi kəsip salalarь	1880 ç.	1890 ç.	1893 ç.	1900 ç.
Tav ken isi, metal qorьtuv çana macijna qurьlьsь .	69,1	113,6	133,6	694,5
Onьң icinde cet el kapijtalь (% eseвi men) . . .	40,5	61	58	72
Qьjmijkalьq өndiris	10,5	15,6	17,1	17,8
Onьң icinde cet el kapijtalь (% eseвi men) . .	15	41	55	44

Savda өndiristi kəsiвiniң өndiris orьndarьnda çana kredijt mekemelerinde cet el kapijtalьnьң ylesi 1880 çьlь—27%, 1901 çьlь—37% boldь. Çaңadan qurьlqan cet el aksijonerlik өndiris orьndarь 1894 çьlь—3, 1900 çьlь—40 boldь.

Iri kapijtalistik әr вir el Resejde ьqpal çyrgizyvdiң aldьn aluvqa tьrьstь. Resejdiң basqa derçavalar men qarьm-qatьnasьn uqьnuv ycin çeke elderdiң qanca kapijtal çumsavьn вilyv өte maңьzdь.

3-taвlijtsa

Resejde tyrli elderdiŋ çumsaqan kapijtalь
(Mijllijon som eseвi men)

Elderdiŋ atь	1880 çьlь	1890 çьlь	1900 çьlь
Çumsalqan вarlьq qarçь	97,2	214,7	911,0
Pransija	31,4	66,6	226,1
Anglija	30,1	35,3	136,8
Germanija	29,8	79,0	219,3
Belgija	1,7	24,6	296,5
SAC	—	2,3	8,0
Gollandija	2,1	2,9	5,0
Danija	0,2	0,9	6,0
Авstrija	1,5	2,2	5,9

Orьs patcalьqь өziniŋ cet el uĺьqtarьnьŋ davьsьna ynemi qulaq salьp otьrdь.

„Tsarijzm imperijalijzmniŋ Evropa сьqьsьndaqь kyzetci tөвeti qana emes, Parijç, London, Berlijn, Bryvssil qalalarьnan вerilgen qarьzdardьŋ çyz mijllijondaqan өsimderin qalьqtan өndirip otьratьn вatьs imperijalijzmniŋ agenti de вoldь. (Stalin, „Leninijzm məseleleri“, 5-вet, 10 вasьluvь).

Resej өnerli kəsiвiniŋ damuvь

Stalin çoldas вьlaj dejdi: „Tarьjq induvstrijalandьruvdьŋ tyrli ədisterin вiledi. Angilija on çana çyz çьldar вojь kolonijalardь talan-taraçqa salьp, solardan „qosьmca“ kapijtal çьjnav, onь өziniŋ өnerli kəsiвine saluv arqasьnda induvstrijalandь çana өziniŋ induvstrijalandьruv isiniŋ qarqьnьn tezdetip otьrdь. Bul induvstrijalandьruvdьŋ вir ədisi. Germanija өtken qasьrdьŋ 70-çьldarьnda Pransija men soqьsьp çeŋyv nətijçesinde өziniŋ induvstrijalandьruv isin tezdetti, sol kezde ol pransuvzdardan 5 millijard kontrijвuvtsija alьp, onь өziniŋ өnerli kəsiвine qojdь... Resej, eski Resej, avьr cart pen konsessijalar вerip, avьr cart pen zajemdar alьp otьrdь, syjtip вirte-вirte induvstrijalandьruv çolьna tysyvge tьrьstь“(Lenin-Stalin. ВK(в)P tarьjqьn oqьp yjrenyv ycin arnalqan cьqarmalar çьjnaqь, III tom, 59-вet).

Sol çьldarda Resejdiŋ өnerli kəsiвi өte tez damьp otьrdь. 90-çьldarda Resejde çaŋa temir çol kөp salьndь. Osьqan вajlanьstь əsirese, cojьn, temir çana вolat өndiryv isi arttь. Osь çьldar Resejdiŋ өnerli tipti aldьŋqь qatardaqь kapijtalistik elderden gəri tezdev өsip otьrdь.

4-taвlijtsa

Basqa elder men salьstьrqanda Resejde metalluvrgija kəsiвiniŋ damuv qarqьnь
(Mijllijon put eseвi men)

	Cojьn	Temir men вolat
Resejde:		
1890 çьlь	56,5	49,0
1899 çьlь	162,2	107,0
Anglijada:		
1890 çьlь	490,0	341,0
1899 çьlь	577,0	368,0
Germanijada:		
1890 çьlь	284,0	231,0
1899 çьlь	490,0	451,0

Eger cet el kapijtalьnьŋ Resejge kycti tyrde enyvin eske alsaq, mьna çaqdaj вizge tysinikti вoladь, Resej өnerli kəsiвiniŋ өsyvi is çyzinde, quldьqtь çana təveldilikti kycejtyv вoldь, yjtkeni cet el kapijtalisteri вizdiŋ elimizdiŋ вajlьqtarьn өz qoldarьna çьjnap alьp, talan-taraçqa saluv esevine вajьp otьrdь. Kapijtalijzmdi çaqtavqa caqьrqan orьstьŋ lijвeralcьl вurçuvazijasь, вatьs evropalьq imperijalistik memleketterdiŋ myddelerin qostap otьrdь.

1890—1900 çьldardaqь dəvirde asa kөp өndiris orьndarь qurьldь. Bul kapijtalistik qatьnastardьŋ erekce tez өsyv dəviri вoldь.

Kapijtalijzm tez qarqьn men damuvqa qaramastan Resej mejlince artta qalqan el вoldь. Resejde metaldь tutьnuv isiniŋ dəreçesi təmen вoluvьn artta qaluvdьŋ вelgisi retin-

de kөrsete kelip, 1913 çьlь Lenin вьlaj dep çazdь: „Caruvalardь azat etkennen kejingi çartь qasьrdiq icinde Resejde temirdi tutьnuv isi 5 ese өsti, degen men Resej adam ajtqьsьz, mejlince artta qalqan el, qajьrcь çana çartьlaj taq el, kəzirgi zamannьq өndiris quraldarь men Anglijadan tөrt eše nacar, Germanijadan 5 ese nacar çana Amerijkadan 10 ese nacar çavdьqtalqan el вolьp qaluvda". (Lenin, XVI t. 543-вet).

Kapijtalistik өndiris orьndarь өsyv men birge çumьscь tavьnьq sanь da tez qarqьn men өsti, onь mьna mөlimetten kөryvge вoladь:

5-tablijtsa

Iri kapijtalistik өndiris orьndarьndaqь çumьscьlardьq sanь
(Mьq eseві men)

Өndiris orьndarь	1865 ç.	1890 ç.	1900 ç.	1903 ç.
Pabrik-zavьttar	509	840	1,509,5	
Tav ken өndirisi	165	340	626,9	
Temir çoldar	32	253	655,9	
Barlьqь	706	1433	2792,3	

(Lenin, III tom, 388-вet).

Orьs өnerli kəsibiniq damuvь onьq adam ajtqьsьz konsentratsijalanuvь men sьjpattaladь.

Konkuvrensija çasavqa camasь kelmejtin usaq өndiris orьndarьn azьp-tozdьruv esebine, çumьscьlarь kөp, iri өndiris orьndarь өsti.

1905 çьlqь rebolyvtsija qarsanьnda вolqan orьstьq өnerli kəsibin sьjpattaj kelip Stalin çoldas вьlaj dep çazdь: „Məselen, Resejde 500 çumьscьdan artьq adam istejtin kəsip orьndarьnda barlьq çumьscьlardьq 54% çumьs istegen вolsa, Sol tystik Amerijka sьjaqtь ilgeri damьqan eldiq osьndaj kəsip orьndarьnda barlьq çumьscьlardьq 33% qana çumьs istegen. Bolcevikter partijasь sьjaqtь rebolyvtsijacьl partija bar вolьp otьrqanda, tek bir qana osь çaqdajdьq өzi Resejdegi çumьscь tavьn elimizdiq sajasij tirciliginiq өte ulь kycine ajnaldьrqanьn ьspattap otьruvdьq qancalьq qaçeti вolar eken". („Leninijzm məseleleri", 36—37-вet, 10 basьluvь).

Resejde iri pabrik-zavьttar men qatar өz yjlerinde çumьs istejtin usaq kəsip masterskojlarь men qol өnerciler orasan kөp вoldь.

Lenin „Resejde kapijtalijzmniq damuvь" degen өziniq kitabьnda вьlaj dep kөrsetti: „Pabrik-zavьt" — dep atalqan orьndardan tьs kapijtalijstik is pen cuqьldanqan çumьscьlardьq sanь eq kem degende 2 mijllijon вoldь. Bulardan basqa 2 mijllijon adam өzderiniq usaq caruvacьlьqьnda istedi. Sonь men usaq qol өnerciler өnerli kəsibinde barlьqь keminde 4 mijllijon adam çumьs istedi. (Lenin cьqarmasьn oqь. III tom, 351-вet).

Resejde kapijtalistik qatьnastar tek qalada qana emes, derebnede tez keңejip өsti. Cet el kapijtalisteri bizdiq elimizdi onan sajьn tөveldi elge ajnaldьruv ycin ekonomijkalьq artta qaluvcьlьqtь, krepostьq zamannьq qaldьqtarьn, patcalь Resejde ystem вolьp otьrqan tyrmeli reçijmdi pajdalandь.

Avьl caruvacьlьqь

Kapijtalijzm avьl caruvacьlьqьna da tez enip otьrdь. Krepostьq praва

kycinen çojьlqan kezde pomeccijkter caruvalardьn eq çaqsь curajlь çerlerin kesip aldь. Çersiz caruvalardьn sanь kөbejdi, olar вatьraq вolьp çumьs istedi, arzan вaqalь çumьscь kycine ajnaldь.Pomeccijkter men kapijtalijster вudan kөp pajda aldь.

6-taвlijtsa

Kesip alьnqan çerdiq (otrezkalardьn) mөlceri

Gubernalar men ovьlьstar	1861 çьlqa dejin pajdalanьlqan çer	Kesip alьnqan (otrezkalar)	%
Qara topьraq emes polosa (15 gub.)	14550,000	1437,000	9,9
Qara topьraqtь „ (21 „) . . .	14619,000	3825,000	26,2
Qarkop gub.	666,000	208,000	31
Don ovьlьsь	522,000	174,000	33
Paltap gub.	841,000	336,000	40
Samar —„—	562,000	249,000	44

Pomeccijkter caruvalardьn өzderine mencikti çerin „satьp aluvqa“ вaqьndьrьp, caruvalardan adam ajtqьsьz kөp qun alьp otьrdь.

40 çьl icinde caruvalardьn pomeccijkter tartьp alqan çerdi satьp aluvqa telegen aqcasь 2 millijard somnan astam вoldь.

Tөmengi mөlimet caruvalar çerdi „satьp alqanda“ onьq вaqasьn çerdiq satьlatьn ədettegi вaqasьnan pomeccijkter qancama arttьrьp otьrqandьqьn kөrsetti:

7-taвlijtsa

Bir desatijne çerdiq вaqasь

	Satьp alqanda		Çerdiq ədettegi вaqasь	
	som	tijin	som	tijin
Peterвyvrg gub.	61	50	24	—
Məskev „	51	33	25	—
Tuvla „	50	—	32	—

8-taвlijtsa

Patcalь samoderçaвija caruvalardь ekonomijka çaqьnan quldьqta ustav ycin qolьnan kelgen amaldьq вərin istep вaqtь. Osь sajasat nətijçesinde 28 mьq pomeccijktiq 62 mijllijon desatijna çeri вoldь, al, 10 mijllijon caruvalar yjiniq—73 mijllijon desatijna çeri вoldь. Eq iri pomeccijk patcanьq өzi edi. Onьq вir өzinde qana 500 mьq caruvalar yjiniq çeri вoldь.

Caruvalar tek çerge qana muqtaç вolьp qojmaj, malqa da zor muqtaç вoldь.

Caruvalardьq ər tyrli gruvppalarьndaqь çьlqь malь (% eseвi men)

	1888 çьldan 1891 ç. dejin	1899 çьldan 1901 ç. dejin
Atsьz yjlerdiq sanь. .	27,6	29,9
Bir atь вar—„—	28,4	30,6
Eki atь вar—„—	21,4	21,3

Çeri çoq, malь çoq caruvalar amalsьzdan pomeccijkter men kuvlaktarqa вarьp qul вoldь. Caruva

өz erki men çaldanьp çumьs istegende pomeccijkten alqan qarьzьn ne bolmasa arendaqa alqan çerdiң aqьsьn өtegendiginen gөri aqcanь kөbirek tabuvcь edi, onь Leninniң „Resejde kapijtalijzmniң damuvь“ degen kitabьnan terilip alьnqan mәlimetter men ьspattavqa boladь.

9-tablijtsa

Beresi qarьzdь өtev sijstemasь men enbekke çal aqь tөlev mөlceri Saratov yjezi
(Bir desatijna çerdi өndegen ycin tөlenetin somanьң orta esep pen alqandaqь baqasь)

Çumьstьң tyrleri	Aldьn alaçal aqьsьn berip qьs bojь çaldap alqanda	Arendaqa alqan egindi өndegen ycin	Өz erki men çaldanьp istegende
Egindi өndep, çьjnap, tasьp çana bastьrьp bergen ycin	9,6	9,4	20,5
Egindi өndep, çьjnap çana tasьp bergen ycin (aq egin)	6,6	6,4	15,3
Egindi өndev	2,8	2,8	4,3
Çьjnav (oruv çana tasuv)	3,6	3,7	10,1

Caruvalardьң turmьsь өte avьr çaqdajda bolqandьqtan olar derebneden ketip otьrdь. Qalalarda tircilik etyvge qarçьsь çoq çumьssьzdardьң saпь orasan kөp bolьp çьjnaldь.

Derebnege kapijtalijzmniң enyvi caruvalardьң çiktelyvin өzi men ala keldi, — bir çaqtan asa avqattь caruvalar arasьnan kuvlaktar berquvckesi cьqьp otьrsa, ekinci çaqtan caruvalar buqarasь kyjzele bardь: ortacalardьң sanь çьlma-çьl kemip, kedej caruvalardьң, derebne proletarь men çartьlaj proletarlardьң sanь өsip otьrdь. Lenin „Derebne kedejlerine“ degen өziniң kitapcasьnda, 10 mijllijon caruvalar yjiniң 6,5 mijllijonь — yctiң eki bөligi derlik, derebne kedejleri bolqandьqtan, ortacalar — 2,5 mijllijon yj. al kuvlaktar — 1,5 mijllijon yj bolqanьn kөrsetti. Bykil caruvalar yjiniң altьdan bir bөligi bolqan kuvlaktar berquvckasьnьң qolьnda bykil çьlqь malьnьң çartьsь, bykil caruvalar egisiniң çartьsь boldь.

Rebolyvtsijalьq qozqalьstьң өsyvi

Çumьscь tabь men enbekci caruvalar kapijtalistik eksploatatsijanьң avьr ezyvciliginde boldь.

Pabrikterdegi, zavьttardaqь çumьs kyni 12 çarьm saqattan kem bolqan çoq, al usaq kәsip orьndarьnda çumьs kyni 18 saqatqa dejin sozьldь. Çal aqь өte az boldь, çumьscьlardьң kөbi ajьna 7—8 som çal aqь alьp otьrdь.

10-tablijtsa

Apatqa ucьravdьң sanь

	1885 ç.	1890 ç.	1897 ç.	1900 ç.
Tav ken zavьttьq өndiristi kәsipte apatqa ucьrap өlgenderdiң sanь	170	245	406	640
Apatqa ucьrap çumьsqa çaramaj çarьm çan bolьp qalqandar	504	3508	9998	28501

Kapijtalistik eksploatatsija pomeccijktik, kuvlaktik eksploatatsija men, çandarmerijanьң çygensizdigi men ulasьp otьrdь.

Caruvalarqa adam ajtqьsьz kөp salьq salьndь, al, bul is tolьq garantijalь boluv ycin patca өkimeti alьm-salьq çьjnaqanda „ajnalma kepildeme“ engizdi. Bykil derebne alьm-salьqtьn vaqьtьnda çana durьs çьjnaluvьna çavaptь boldь. Patcalь samoderçabija çumьscь tabьn acarcьlьqqa çana qajьrcьlьqqa ucьratьp, olarqa cabuvьl çasadь. Osьnьn bөri qalьqtan acьnьp ьza kernevin tuvqьzdь.

Rebolyvtsijalьq qozqalьstьn quvattь tolqьnь çoqarь өrlep kyceje berdi, bul qozqalьstь çumьscь tabь bastadь.

11-tablijtsa

Stackelerdin өsyvi

	1895 ç.	1897 ç.	1899 ç.
Stackeler bolqan kөsip orьndarьnьn sanь	68	145	189
Stackelerde qatьsqan çumьscьlar (mьn eseві men)	31,2	102,0	130,0

Redaksijadan: Çuvrnalьmьzdьn osь sanьnan bastap BK(в)P tarijqьn oqьp yjrenetin kruvçoktardьn tьndavcьlarь ycin çөrdemci materijal basьlьp otьrьladь.

★

P. Sazonov
(Aral avdandьq partija kaвijnetiniŋ mengeryvcisi)

Partija kaвijnetiniŋ çumьsьn ujьmdastьruvdaqь təiçrijвemiz

Stalin çoldas BK(в)P Ortalьq Komitetiniŋ pevral-mart Plenuvmьnda çasaqan вajandamasьnda partija propagandasьn, kommuvnisterdiŋ arasьnda sajasat tərвije çumьsьn çoqarь satьqa køteryvdi partija ujьmьnьŋ erekce çavaptь mindeti etip qojdь.

Køsemniŋ вul qojqan mindetin, iske asьruvda partija kaвijnetteri ylken røl atqaruv kerek. Bul rettegi Aral rajkomьnьŋ partija kaвijnetiniŋ çumьs təçirijвesin alajьq.

Aral avdandьq partija kaвijneti 1936 çьldьŋ вasьnan вeri qaraj qana çumьsьn ojdaqьdaj istej вastadь. Oqan dejin partija kaвijnetiniŋ çumьsьn oŋdav məselesi eskeryvsiz qalьp keldi, kaвijnet anda-sanda вir acьlьp mardьmdь çumьs istej almadь, kaвijnettiŋ icki qural çavdьqtarь çetispedi, eŋ aqьrь onьŋ çaqatьn camь da вolmadь, qьs вolsa otьnsьz otьrdь.

Partija kaвijneti çumьstь yzdiksiz istej вastaqannan вeri—1936 çьldьŋ pevralьnan, 1938 çьldьŋ mart ajьna dejin 18182 adamdь qamtьdь, onьŋ 5523 partija myceleri, 1334 kandidattar, 329 tilektester, 2318 komsomolister, 1709 partijada çoq adamdar.

1937 çьlь kaвijnet mьnadaj çumьstar øtkizdi: propagandijsterdiŋ semijnarlarь 16 ret, partija propagandasь çana sajasij ygit tuvralь metodijkalьq məçilis 3 ret, ygitcilerge nusqav вeryv əŋgimesi 36 ret, вajandamacьlarqa nusqav вeryv əŋgimesi 24 ret, partija oquvьnьŋ kruvçoktarьn tygel qatьstьrьp kollektijptik konsultatsija вeryv 41 ret, radijo arqьlь вerilgen leksijalar men вajandamalardь (kollektijp bolьp tьŋdav 33 ret, sьrttan oquvcьlar men øtkizilgen sabaq 20 ret, teorijalьq konperensija вir ret øtkizildi, 1952 adam çeke-çeke kelip konsultatsija aldь, taqь taqьlar. Budan вasqa konsultanttardьŋ çərdemi men 246 adam вajandamaqa dajarlandь, 1032 adam partija oquvьna dajarlandь. Avdandьq kecki partija mekteвiniŋ oquvcьlarь da osь konsultanttardan çərdem alьp otьradь.

SSSR Ulь Soвetiniŋ sajlavь kezinde partija kaвijneti sajlavdьŋ teorijalьq məseleleri çøninde avdandaqь ortalьqtьŋ вiri вoldь. Kaвijnet arnavlь økilderi men ygitcilerdiŋ semijnarlarьn øtkizdi. Olarqa sajlavcьlar arasьnda əŋgime çasav ycin, davьstap oquv ycin tijisti ədeвijetter usьnьp otьrdь. Sajlavqa dajarlanqan kezde avdanda 83 çerden konsultatsija stoldarь qurьlьp edi; partija kaвijneti solardьŋ çumьsьna ynemiçərdemdesip otьrdь. Klubtarda, qьzьl вurьctarda, çana sajlav uvcaskelerinde ədeвijet kərmeleri ujьmdastьruv çøninde de kaвijnet nusqav вerip, çərdemdesti.

1937 çьldan вastap partija kaвijneti alqacqь ret partija oquvьnьŋ kruvçogine oquvcьlardь tygel qatьstьrьp plandь tyrde konsultatsija øtkize вastadь, вul çumьs вьlajca ujьmdastьrьldь: kruvçokke taqajьndь вir konsultant вekitilip вerildi, ol kruvçokta oqьlatьn sabaqtьŋ temasьn

çana oquvcьlardьn sostavьn bilip otьrdь. Partija kavijneti өzinin planь bojьnca kruvçoktьn oquvcьlarьn çana konsultanttь kavijnetke caqьrьp alatьn boldь, sodan kejin konsultant kruvçoktьn oqьp yjrenetin temasьn aldьn ala bilgendikten, tүsiniksiz mәselelerdi cecip beryvde, konspekti çasavda çana temanь çete uqьnьp aluvda oquvcьlarqa çәrdem berip otьrdь. Osь ret pen plandь tyrde qaladaqь kruvçoktardьn bәri de өzderinin konsultanttarь men partija kavijnetine caqьrьlьp otьrьldь, sol sьjaqtь artta qalьp qojqan çeke oquvcьlarqa da kavijnet ynemi çәrdem beretin boldь.

Konsultatsija çasavdaqь mundaj әdistin çaqsь çaqь mьnav:

En aldь men konsultanttьn өzi әr temaqa aldьn ala dajarlanьp keledi, odan kejin ol kruvçoktaqь oquvcьlar men çeke-çeke tanьsadь, konsultatsija çasaqan vaqьtta qandaj oquvcьqa qalaj çanasuvdьn kerektigin biledi. Mine osьndaj çәrdem beryv propagandijsterdin pikirince de, tьndavcьlardьn ajtuvьnca da әlde qalaj çana dajьndalьnbaj өtkiziletin konsultatsijadan ana qurlьm çemistirek. Әrijne budan çeke konsultatsija ujьmdastьruvdь qojuv kerek degen sөz cьqpajdь. Çeke konsultatsija kavijnetke kelgenderdin bәrin qamtьp otьruvqa tijis, al plandь tyrde өtkiziletin konsultatsija kavijnettin caqьruvь bojьnca partija, komsomol oquvьnьn kruvçoktarьn qana qamtьp otьradь.

1937 çьlь Aral partija kavijneti alqacqь ret teorijalьq konperensija ujьmdastьrьp, өtkizdi. Konperensijanьn temasь „Bolcevikter partijasь Sotsijalistik Oktәbr rebolyvtsijasьn әzirlev çana өtkizyv dәvirinde“ tuvralь boladь. Konperensija bir aj bojь dajarlandь. Temanьn өzi 13 ke bөlindi. Bul tema kruvçoktarda talqьlanqannan kejin, temanьn әr bөligine bajandamacьlar men qosьmca bajandamacьlar taqajьndaldь; bajandamacьlar men qosьmca bajandamacьlarqa partija kavijnetinde çeke-çeke konsultatsija berildi, odan soң 3 ret gruvppalьq konsultatsija өtkizildi. Konperensija 3 kyn bolьp (өktәbrdin 21—23 kynderi), kөp çemis berdi. Bul konperensijada Aral partija ujьmь alqacqь ret teorijalьq mәseleler men kommuvnisterdi bajandama çasavqa yjretti çana osьndaj mәselelerdi oqьp yjrenyvde qatьsuvqa yjretti, osь konperensijada oqьp yjretilgen temanьn materijalь Oktәbr rebolyvtsijasьnьn 20 çьldьqь men bajlanьstьrьlьp kең tyrde kөrsetildi.

Partija kavijnetinin negizgi çumьsь propagandijsterdi, ygitcilerdi, bajandamacьlardь çana partija-komsomol oquvь kruvçoktarьndaqь oquvcьlardь qamtuvqa baqьttaldь. Sol ycin kavijnette gazet materijaldarьnan çasalqan 38 albom bar, bul albomdar әr tyrli mәselelerge bөlinedi; mәselen: partija propagandasь, sajasij ygit, partija turmьsь, staqanьpcьlar qozqalьsь tuvralь, bir nece albom qalьq aralьq çaqdaj tuvralь, SSSR da qalьq caruvacьlьqьnьn өsyvi tuvralь, Qazaq SSR nьn qalьq caruvacьlьqьnьn өsyvi tuvralь çana basqalar.

Bul albomdar bylajca çasalьnadь: partija kavijnetinin bastьqь kyn sajьn kelip otьratьn gazetterdi qaraqanda (ol gazetterdin bәrin qarap otьruvqa tijis), gazettin qandaj maqalasь qajsь albomqa tigilyvge tijis ekendigin kөrsetip belgi çasajdь, al kitapqana qьzmetkeri sol maqalalardь kesip alьp, tijisti albomqa tigip qojьp otьradь. Eskirgen materijaldar ajьnda bir ret albomnan alьnьp qajtadan çanartьlьp otьrьladь. Bul kyn sajьn kөp enbek etyvdi tilejtin çumьs. Osь albomdar aqьmdaqь sajasij mәseleler çөninen propagandijsterge, bajandamacьlarqa, әsirese ygitcilerge ylken çәrdemci boladь.

Gazet, çuvrnaldarda basьlqan maqalalar men syvretterden tyrli plakattar-montaçdar çasalьnadь. 1937 çьlь osьndaj 10 camalь plakat çasalьndь, atap ajtqanda: „Qalьq aralьq çaqdaj“ tuvralь plakat çasalьndь, „B. I. Leninnin өmiri çana isi“ tuvralь, „Çumьscь caruva Qьzьl Armijasьnьn 19 çьl-

dьqь“ tuvralь, „Sobet өkimetiniң 20 çьldьqь“ tuvralь plakattar istelinip вajandamacьlar sonьң materijaldarь men pajdalandь. Partija kaвijneti partija oquvьnьң çana sajasij navqandardьң temalarьna arnap өdeвijet pen ylgi materijaldardьң kөrmesin ynemi ujьmdastьrьp otьradь, sonь men вirge eң çaqsь propagandijsterden rajkom sekretarlarьnan taqajьndalqan konsultanttar kaвijnette deçurnьj вolьp turadь.

1937 çьlь partija kaвijneti 1914 вajandamacь men ygitcilerge nusqav вerip, konsultatsija çasadь, olardь өdeвijet pen qamtamasьz etti. Çeke konsultatsija вeryvden вasqa partija kaвijnetine ygitciler kollektijвi tutasь men de caqьrlatьn boldь. Osь ret pen caqьruv arqьlь вiz ygitcilerdi kaвijnetke kelip çyryvge yjrettik. Burьn partija kaвijnetine çuvьmaj çyrgen вir sьpьra ygitcilerdi caqьrьp alьp nusqav вergennen kejin soңьnan өzderi de ynemi kelip çyretin boldь.

Partija kaвijnetiniң çumьsьnda kitapqana qorьnьң вaj вoluvь өte maңьzdь orьn aladь. Aral avdandьq partija kaвijnetinde 10504 somdьq 3424 kitap вar, вul çьl sajьn çana aj sajьn san çaqьnan da sapa çaqьnan da artьp keledi. Sonda da, kaвijnettiң kitapqanasь өziniң mazmunь çaqьnan alьp qaraqanda, avdandaqь eң çaqsь kitapqana вolьp sanalsa da, qazaq tilindө ədeвijetter өte az, вul çumьstaqь ylken kemciliktiң вiri вolьp otьr.

Kaвijnettiң çumьsь plandь вoluvь çana istelgen çumьsqa esep çyrgizyv, onьң çumьsьn ujьmdastьruvda çana tәçirijвe molajtuvda ylken maңьzь вar. Bizdiң radijo partkaвijnet aj sajьn plan çasap otьradь. Ol planda: kim qaj çerde leksija oqьjtьndьqь, propagandijster çumьsьnьң şemijnarь, partija oquv yjirmelerine konsultatsija çasav tәrtiвi kөrsetiledi, qajsь yjirmeniң qaj vaqьtta kaвijnetke caqьrьlatьndьqь, radijo avdijtorijanьң isi, ygitcilerge konsultatsija çasav, olardьң qaj vaqьtta caqьrьlatьndьqь, taqь вasqa mәseleler kөrsetiledi. Plan avdandьq partija komijtetiniң вujroьnda вekitiledi.

Istelgen çumьstь esepke aluvdьң soncalьq qьjьndьqь çoq. Bir tetratqa kaвijnetke kelgen adamnьң atь çөni, partijada вar, çoqь çana onьң ne istegeni çazьladь. Mundaj esepti kitapqana qьzmetkeri çyrgizedi.

Partija kaвijnetiniң yji mejlince taza вolьp, çaqsь вujьmdar men çaвdьqtalqan вoluvь kerek. Aral partija kaвijnetiniң yji çaman emes. Yjdiң sьrtь aqtalьp qorcalanqan. Kaвijnettiң 3 вөlmesi вar, yjdiң ici өte taza saqtaladь. Stijnaqa geograpija kartalarь, partrijtter çana ylgi materijaldar ilinyvli turadь. Yjdiң taqtajь sьrlanьp kilem tөselingen, esik-terezelerge çaqsь cьmьldьqtar ilingen. Radijo ornatьlqan ysteldiң ystine cuqa çajьlqan. Kitap turatьn cьnьlь ckaptar da өte ədemi. Ər вөlmede tyrli gylder вar, çumsaq dijвandar qojьlqan, elektor lampalarь tyrli tyste tyrlendirilgen. Onьң ystine partija kaвijnetine kelgen adamdar men mədenijetti çana uqьrtь tyrde çanasa вilyv kaвijnettiң вedelin arttьradь, ər вir adam kaвijnetke syjsinip kelip otьratьn вoladь; Aral avdandьq partija kaвijneti 2 çьl вojь osьndaj kөrnekti çumьs istevi arqasьnda cьn mədenijet ornь eseвinde, partija propagandijsi men partija ygitiniң laвaratorijasь eseвinde өziniң вedelin ana qurlьm kөterdi. Partija kaвijneti kommuvnisterdiң, komsomolisterdiң çana partijada çoq вolceвikterdiң kyndelikti turmьsьna endi.

Partija kaвijnetiniң çumьsьnda kemcilikter de çoq emes, atap ajtqanda: вizdiң planda вelgilengen çumьstarьmьz, konsultatsijanьң plandь tyrde çyryvi kej vaqьttarda ojdaqьdaj orьndalmaj qalatьn kynderi de вoladь, ~~ça~~an sebep — avdandьq partija komijteti әli de вolsa caruvacьlьq çumьstar men kөвirek cuqьldanьp, partija sajasat çumьsьna, propaganda çana ygit çumьsьna çetkilikti kөңil вөlmej qalatьn kezderi çoq emes. Biz kөвinese avdan ortalьqьndaqь вastavьc partija ujьmdarьnьң propaganda

çana ygit çumьsьna nusqav berip, çərdemdesyvdi qamtьp otьramьz. Avdannьq ortalьqьnan tьs turatьn kəsip orьndarьndaqь, qolqozdardaqь bastavьc ujьmdarqa, olardьn propagandijsteri men ygitcilerine kəmektesyv isi çetkiliksiz. Kelecektegi çumьsta osь kemcilikterdi çojuvqa bykil avdandьq partija ujьmь bolьp çumьla kirisyvimiz kerek.

Balqabaev Abdiqan
(QK(b)P nьn Cet avdandьq Komijtetinin ctattьq propagandijsi)

Cet avdanьnda, partija oquvьna ajrьqca kənil bəlinsin

Qaraqandь obьlьsь, Cet avdandьq partija komijtetinin partija sabaqьna bascьlьq etyvi kənildegidej emes.

Bul avdandьq partija komijtetinin qaramaqьnda ctattь 3, ctattan tьs 37 propagandijs bar bolsa da, sol propagandijster arasьnda kəmek tərbije çumьsь əte nacar çyrip keledi. Partija kabijnetinde der kezinde kerekti temalarqa arnalqan konsultatsijalar ətkizilmejdi. Sondьqtan propagandijster qajsь bir kezderde kezekti çyrgizetin sabaqtarьna kənildegidej dajьndala almajdь. Osьnьn saldarьnan kej bir kruvçokterde, oquvcьlardьn dajьndьqь da onca bolmajdь.

Mьjsalь Nura-Taldь çana Qьzьl-Taq sapqozdarьndaqь, onson Tyiki, Qьzьl-Tuv sobetterindegi kommuvnijsterden ujьmdastьrьlqan kruvçokte Mьrzabekop, Qaratəbelop degen çoldastar ynemi çalqavlьqqa salьnьp, dəjьmь sabaqqa dajьndalmaj keledi.

Soңqь kezderde bul kemcilikterdi çojuv çəninde avdandьq partija komjtetjnin tapsьruvь men, men ozim birtalaj çumьstar istedim. Mьsalь: çoqarqь atь atalqan kruvçokterde 12 QK(b)P myceligine kandijdat bar edi, kəzir olardьn 11 partija myceligine kecirildi. Bulardan basqa SSSR Ulь Sobetinin sajlav navqanь kezinde qalьq sengen əkili, ygitci bolьp istap, Lenin-Stalin partijasьnьn isine çanь-təni men berilgendigin is çyzinde kərsetken 11 partijada çoq adam QK(b)P-nьn mycesinin kandijdattьqьna alьndь.

Munь men qatar kəpcilikke qьzmet istev, kəpcilikti partijamьzdьn kyndelikti uranьnьn ajnalasьna ujьmdastьra bilyvdi de mindetim dep eseptejmin.

Syjtip negizgi propagandijstik çumьsьm men birge kəpcilik-sajasat çumьsьn da birge çyrgizemin.

Ozime berilgen yvcaskede 22 çerde agijtkollektijp ujьmdastьruvqa kəmektestim. Çaqьnda 10 kyndik kuvrs arqьlь qalqozdardьn ygitcisin qajta dajьndap cьqardьq. Kəzir kuvrs bitirgen ygitciler qalqozcьlar arasьnda kyndelikti kəpcilik sajasat çumьsьn çyrgizip çatьr. QSSR Ulь Sovetinin sajlav ereçesin, QSSR Konstijtuvtsijasьn 1796 sajlavcьlar yjrenip çatьr.

Qalqozcьlardьn sajasij sana sezimi osti, olar çanalьq qabardь bilgisi keledi, ol ycin gazet-çuvrnal çana ədebijetterdi kerek etedi.

Bul çənde de avdandьq partija komijteti, əli kynge dejin kerekti caralardь qoldanqan çoq.

Avdandьq partija komijteti çana onьn sekretarlarь enbekcilerdin sajasij turmьsьndaqь ylken ozgeristi, olardьn kynnen kynge sajasij belsendiliginin artьp otьrqanьn eske alьp, ozinin kyndelikti sajasij bascьlьqьn osь ozgeristerdin keregin qamtamasьz etetindej etip ujьmdastьra bilyv kerek.

Ol ycin eң aldь men sol qalьqtьң arasьnda qьzmet istejtin әr bir propagandijsterdiң, ygitcilerdiң çumьsьna erekce kөңil bөlip olardьң çumьsьna kyndelikti çana tьjanaqtь çandь bascьlьqьn kycejtyvleri kerek.

Çoqarьda ajtьp kettik, bul çөnde Cet avdandьq partija komijtetiniң çana onьң sekretarlarьnьң isinde kyni byginge dejin maqtanarlьq өzgecelik çoq.

Sadyv Aqbergenov

(QK(в)P-nьң Cьnqьstav avdandьq komijtetiniң ctattьq propagandijsi)

Cьnqьstavda propagandijster çumьsь çolqa qojьlsьn

Men Cьnqьstavdьң avdan ortalьqьnan alьs turatьn avьldarьndaqь kommuvnisterge arnalьp ujьmdastьrьlqan 3 sajasat tanuv mektebin basqaramьn. Olarda әr bir oquvda (yc kynniң icinde) bir qana temanь өtip, ajьna yc-aq tema өtetin edik.

QK(в)P nьң Ortalьq Komijtetiniң propaganda çana ygit bөliminiң çaqьnda caqьrqan ctattьq propagandijster mәçilisinde bolьp, kөp tәçirijbe aldьm, bizdiң çoqarqь әdisimiz durьs emestigi anьqtalьndь. Onda kөcpeli, cala kөcpeli avdandardaqь ajьna bir ret, yc kynge çьjnalatьn mektepter men kruvçoktardьң oquvlarьn—әr kynge bir temadan yjrenip, yc kynniң icinde—3 temanь өtetinde etip ujьmdastьruv kerek dep tapsьrdь.

Bizdiң mindetimiz, — budan bьjlajqь çumьsьmьzdь QK(в)P nьң Ortalьq Komijtetiniң osь kөrsetindisine sәjkes tez arada qajta quruv.

Basqaratьn mektebimniң tьңdavcьlarьnьң sabaqqa qatьsuvь eң çaqsь degende 90% artpajdь; tьңdavcьlardь 100% qatьstьruv ycin qancalьq kyressek te osь vaqьtqa dejin өzgeris çoq.

Bul çөnde әsirese bastavьc partija ujьmdarьnьң bascьlarь sabaqqa ec bir sebepsiz qatьspaj qalqan kommuvnisterdi dәl mezgilinde tәrtipke caqьrьp otьrmajdь.

Onьң ystine men de bosaңdьq istep, oquvqa dәlelsiz qatьspajtьn kommuvnisterdi tәrtipke caqьra almadьm. Kommuvnisterdiң oquvqa tolьq qatьnasuvь meniң mintedime çatpajdь, ol bastavьc partija ujьmdarьnьң bascьlarьnьң çumьsь dep teris tүsinip çyryvci edim, onьm da durьs emes eken.

Propagandijster kezekti tema bojьnca sabaq beryv men qana qojmaj, mektepterdiң, kruvçoktardьң ujьmdastьruv çumьstarьn da qamtamasьz etyvi kerek.

Әr bir tьңdavcьnь sajasij çaqьnan durьs tәrbijelev eң kerekti bas mindet ekeni umьtylmasьn.

Avdandьq partija komijteti propaganda çumьsьn çaqsartuv kerek degen tolьp çatqan qavlylar aldь; biraq, dәl osь vaqьtqa dejin, avdandьq partija komijtetiniң sekretarlarь partija oquvьn ujьmdastьruvda tьnqьlqtь bascьlьq çasaj almaj otьr. Propagandijsterdiң çumьsьnьң esebin rajkom bujrosьnda tьңdamaj keldi, kruvçoktardьң, mektepterdiң oquvь bolatьn kyni өzderi barьp kөrip tanьspajdi. Propagandijsterdi өzderiniң propagandijstik çumьsьnan ajьrьp caruvacylyq navqandarqa da çegiletin kynderi az bolqan çoq.

Avdandьq partija komijtetiniң çana onьң bascьlarьnьң qurqaq sөzdi qojьp partija propaganda çumьsьn bolcevikce ujьmdastьruvdь qamtamasьz etetin vaqьttarь çetti.

QK(в)P Ortalьq Komijtetiniņ partija propaganda çana ygit вөliminde

28—29-martta QK(в)P Ortalьq Komijtetiniņ partija propaganda çana ygit вөliminde 8 avdannьņ ctattьq propagandijsteriniņ вas qosqan mәçilisi boldь.

Mәçiliste bolqan çoldastar avdandarьndaqь өzderiniņ çumьstarь tuvralь вaiandadь.

Tarasov çoldas (Çarkent avdanь)—ol, ctattьq propagandijs bolьp sanalsa da, tek eki qana kruvçoktь вasqaratьndьqьn, вurьn ctattьq propagandijs bolьp eseptelse de, vaqьtьnьņ вәrin tyrli navqandarda çyryv men өtkizip kelgenin ajttь. Tarasov çoldastьņ вir çarьm çьl bojь istegen çumьsь tuvralь avdandьq partija komijteti вir rette esevin tьņdamaqan. Avdandьq partija komijtetiniņ çaņa вascьsь (Mergembaev çoldas) kruvçoktardьņ çumьsьna kөņildi az вөledi. Ctattьq propagandijsterden olardьņ qalaj istep, oquvcьlarьn qalaj oqьtьp çyrgendigin suramajdь. Propagandijsterdiņ semijnarlarь istemej qalqan. 1938 çьldьņ bastapqь yc ajьnda Tarasovtьņ kruvçoktarьnda 15 sabaqtьņ ornьna вar bolqanь 5 ten qana sabaq өtkizilgen. Ekinci ctattьq propagandijs әli kynge dejin iriktelip alьnвaqan.

Çeldikвaev çoldas (Balqac avdanь)—ol, yc kruvçoktь вasqaratьndьqьn, ol kruvçoktarda 60 adam oqьp çatqandьqьn, olardьņ icinde 40 kisi kommuvnis вar ekendigin ajttь. Avdanda вarlьqь partija tarijqьn oqьp yjrenetin 4 kruvçok çana 10 sajasat tanuv mekteвi ujьmdastьrьlqan, sabaq ajьna 5 ret yzвej өtkizilip turadь.

Propagandijsterge kөmek вeryv isi nacar ujьmdastьrьlqan, propagandijster semijnarьnьņ ornьna tek mәçilister qana caqьrьladь.

Çeldikвaev çoldas, әr вir sabaqqa ol uqьptь tyrde dajьndalatьndьqьn, oquvcьlarqa sabaq çazuvlarьn durьs quruvqa çana oqьqandarьn çaqsь tysinyvge kөmektesip otьrqandьqьn ajttь. Ol әr вir tema вojьnca oquvcьlarqa kirisyv leksija oqьp вerip, sodan kejin osь tema вojьnca olarqa yjde ne oquvqa mindetteme вeretindigin çana kezektegi sabaqtь әņgimelesyv retinde өtkizetindigin ajttь. Mundaj metod oquvcьlarqa da unajdь. Çeldikвaev çoldastьņ sabaqtarьnda avdandьq partija komijtetiniņ sekretarь 3 ret bolqan. Oquvdьņ nәtijçesinde oquvcьlardьņ ijdeja-sajasattьq dәreçesi өsip otьr. Mьsalь, selsovet predsedateli, partija mycesi, tөmennen çoqarьlatьlqan, вul вurьn sajasat mәselelerinde ectene ajьra almajtьn edi. Çeldikвaev çoldasqa osь çoldas pen erekce cuqьldanuvdь avdandьq partija komijtetiniņ sekretarь tapsьrqan edi, sonьņ nәtijçesinde вul selsobet predsedateli ana qurlьm өsti. Mundajlьq өsyv kruvçoktardьņ вasqa oquvcьlarьnan da kөrinip otьr.

Çeldikвaev вasqaratьn kruvçoktardьņ 60 oquvcьlarьnьņ icinde 15 adam partija mycesiniņ kandijdattarь bolqan bolsa, kәzir olardan вirevi qana qaldь, вasqalarь partija myceligine alьnqan; 7 adam tilektjisterdiņ icinen kәzirdiņ өzinde tөrtevi kandijdattьqqa alьnqan, oquvcьlardьņ ortasьnda 15 adam staqanьрcьlar вar, olar qalqozdarda вascьlьq çumьstarqa usьnьlьp otьr.

Nadolijnnij çoldas (Bejnetqor avdanь)—ol, 3 sajasat tanuv mekteвin вasqaratьndьqьn qaвarladь. Bir kruvçok 1937 çьldьņ 29-martьnan вastap istep keledi, вul kruvçok өziniņ programmasьn вitirip, partija tarьjqьn oqьp yjrenyvge kөcti. Bul

kruvçokta ər qacan 8 adam bolьp keldi, olardьn icinen 7 adam partija tarijqьn oqьp yjrenyvge kөcirildi de, birevi sajasat tanuv mektebinde qajtalap oqьp yjrenyvge qaldьrьldь. Nadolijnnij çoldastьn ajtuvьna qaraqanda bul kruvçokta sabaq bolmaj qalqan emes, oquvcьlardьn sabaqqa qatьsuv çaqь da çaqsь bolqan çana өtken programmanь oquvcьlar çaqsь uqqan. Qalqan ekevi çana kruvçoktar.

Sodan son Nadolijnnij çoldas oquvcьlar men çyrgizetin tөçirijbesin ajttь. Ol, өveli ər bir tema bojьnca yjlerinde өz betteri men istevge oquvcьlarqa nusqav çana mindetteme beredi. Sabaq bolardan bir kyn burьn kruvçokka kelip, oquvcьlarqa konsultatsija ujьmdastьradь, ol ekinci kyni әngime өtkizedi. En tyjindi suraqtar qojьladь, sodan kejin ər tyjindi suraq bojьnca qortьndь berem, — dejdi Nadolijnnij çoldas.

Nadolijnnij çoldastьn ajtuvьna qaraqanda propagandijster semijnarь istemej kelgendigi anьqtaldь. 3 aj bojь propsemijnar tek bir qana ret bolqan, propagandijster өz bilgenderinin kөleminde qana qajnap pisyvde. Rajkom ctattьq propagandijsti oqьjtьn ədebijet pen çana kөlik pen qamtamasьz etpejdi.

Nadolijnnij çoldas ygit çumьsьna da qatьnasadь, ygitciler men әngimelesip otьradь.

Balqabaev çoldas (Cet avdanь) — 4 sajasat tanuv mektebin basqaratьndьqьn, onda 42 partija myceleri, 14 partija kandijdattarь, 15 komsomoldar, 4 tilektester çana 6 partijada çoqtar tartьlqandьqьn ajttь. Sabaq ajьnda 3 ret yzbej өtkiziledi.

Son son Balqabaev çoldas, onьn kruvçoktarьndaqь oquvcьlardьn icinen, SSSR Ulь Sobet sajlavь kezinde qalьq sengen ekii çana ygitci bolьp istegen tilektester men komsomldardan 11 adam partija kandijdattьqьna alьnqandьqьn ajttь.

Aqbergenov çoldas (Cьnqьstav avdanь)—3 sajasat tanuv mektebin basqaratьndьqьn ajttь. Onda 48 adam tartьlqan; olardьn icinde 6 partija myceleri, 8 kandijdattar, 6 tilektester, 19 komsomoldar çana 7 partijada çoqtar bar. Mektepter ajьnda bir ret qatarь men yc kyn istejdi. 3 kyndik sabaq 18 saqatqa sozьladь, onьn icinde 4 saqat leksijaqa, 8 saqat propagandijstin qatьsuvь men oquvcьlardьn өz betteri men istevine çana 6 saqat әngimege çumsalьnadь. Aqbergenov çoldastьn kruvçoktarь udajь istevde.

Ykenov çoldas (Kluvceboj avdanь) — ol, 5 kruvçoktь onьn icinde birevi partija tarьjqьn oqьjtьn kruvçogin basqaratьndьqьn ajttь. Bul kruvçoktardьn barlьqьnda 45 adam oqьjdь, kruvçoktardьn sabaqь ajьnda eki ret qatarь men eki kyn өtkiziledi. Bir rette sabaq bolmaj qalqanь çoq. Propagandijsterdin çalpь semijnarь çoq, biraq propagandijsterge kezekti temalar bojьnca konsultatsija berilip turadь.

Calabaev çoldas (Merke avdanь)— yc sajasat tanuv mektebin basqaratьndьqьn ajttь. Olarda 43 adam oqьjdь. Munьn icinen 36 adam programmanь bitirip cьqqan, onьn 10 kommuvnis, 19 komsomol, 1 tilektes, 6 partijada çoqtar. Avdandьq partija komijteti kruvçoktardьn çumьsь tuvralь bujvroda bajandama tьndamajdь, propagandijsterdin semijnarlarь istemejdi.

Obkomnьn ygit-propaganda bөlimi men rajkom kruvçoktardьn qalaj istep çatqandьqьnan dьm bilmejtindigin, olardьn tarapьnan kruvçoktardьn isin baqьlavcьlьq çoqtьqьn ajttь.

Ylkeekov çoldas (Lenger avdanь)— ol, 3 kruvçoktь basqaratьndьqьn ajttь. Onda 22 partija mycesi, 15 kandijdattar, 20 tilektester çana 5 partijada çoqtar tartьlqandьqьn ajttь. Oquvcьlardьn barlьqь 62 adam. Sabaq ajьnda 3 ret өtip otьradь, al osь çyldьn mart ajьnan bastap 5 retten өtkizyvge ujqarьsьp cecipti. Sabaq 3 saqatqa, kejde 4 saqatqa dejin de sozьladь.

Mәçilis өzinin çumьs qortьndьsьnda ctattьq propagandijsterdin

çumьsьnda mьna bastь kemcilikterdi kərsetti:

Bir sьpьra avdandьq partija komijetteri, ctattьq propagandijsterdiŋ çumьsь çənindegi BK(b)P Ölkelik komijteti bujvrosьnьŋ 1937 çьlqь qьnuvardьŋ 31 kyni qabьldaqan qavlьsьn osь vaqьtqa dejin orьndamaqan.

Bul qavlь bojьnca ctattьq propagandijsterdi surьptap aluv, ər bir propagandijske 3-4 kruvçokka bascьlьq etetindej qьlьp pajdalanuv partija ujьmdarьna mindetti etilgen. Sonь men birge avdandьq, obьlьstьq partija komijtetterinen propagandijsterge ynemi çərdemdesip, bascьlьq etip otьruvь talap etilip edi.

Kej bir avdandьq partija ujьmdarьnьŋ bascьlarь marksijzmdi—leninijzmdi propagandalav isin durьsdap ujьmdastьruv eŋ aldь men bizdiŋ propagandijstik kadrlarьmьzqa bajlanьstь ekenin eskermegen.

Ctattьq propagandijsterdiŋ çumьstarьna naqtьlь bascьlьq çasap olardьŋ sajasij çana çalpь bilimin, propagandijstik təçirijbelerin molajtuvqa kemektesyv bьlaj tursьn, olardь özderiniŋ negizgi propagandijstik çumьsьna durьs pajdalanbaj orьnsьz basqa qьzmetterge çumsaluv men kelgen. (Çərkent, Cьŋqьsьtav, Merke avdandarь).

Propagandijsterge mezgilinde konsultatsija ujьmdastьrьp otьrmaqandьqtan olar kezekti sabaqьna kөŋildegidej dajьndala almajdь. Sabaq ijdejalьq çaqьnan çoqarь dəreçede өtpejdi. Osь sebepten oquvcьlardьŋ da sabaqqa dajьndьqь nacar boluv men birge mektepterdiŋ, kruvçoktardьŋ çumьsьna belsendiligi təmen bolьp sabaqqa qatьspavcьlardьŋ sanь kөp bolqan. (Cet avdanь, taqь basqalar).

Bul kemcilikter avdandьq partija komijtetteriniŋ kөz aldьnda çyrip çatsa da mezgilinde tyzetilmegen.

Propagandijsterdiŋ özderi de partija oquvь mektepteri men kruvçoktardьŋ çumьsьna çavaptь ekenin bilmejdi, özderiniŋ basqaratьn mektepteri yzdiksiz istevin, onьŋ ijdejalьq çoqarь dəreçede өtyvin qamtamasьz etbejdi. Mektep çana kruvçoktardaqь tьŋdavcьlarqa çeke-çeke nazar salьp onьŋ çaqsь oqьp yjrenyvine çərdemdesip otьrmajdь.

Mektepter men kruvçoktardьŋ çumьsьnda ər bir tьŋdavcьnь sajasij çaqьnan durьs tərbijelevdi eŋ bas mindet etip qojmajdь.

Avdandьq partija komijtetteri, ctattьq propagandijster osь kərsetilgen kemcilikti tez çojьp marksijzmleninijzmdi propagandalav, kommunijsterdi sajasij çaqьnan tərbijelev çumьsьn çoqarь satьqa kөteryv kerek.

QK(b)P ORTALЬQ KOMIJTETINIŊ PROPAGANDA ÇANA YGIT BӨLIMINIŊ, QK(b)P NЬŊ BARLЬQ RAJKOMDERINE, GORKOMDERINE ÇANA OBKOMDERDIŊ PROPAGANDA ÇANA YGIT BӨLIMINE ÇIBERGEN QATЬ

BK(b)P nьŋ Ortalьq Komijtetiniŋ propaganda çana ygit bөliminiŋ nusqavьna səjkes, QK(b)P nьŋ Ortalьq Komijtetiniŋ propaganda çana ygit bөlimi, — burьnqь çana da çaŋadan ujьmdastьrьlqan sajasat tanuv mektepterine lajьqtalqan — çaŋa oquv quralь cьqqanca „Bizdiŋ Otanьmьz", „SSSR çana kapijtalijzm elderi" çana Kalijnin çoldastьŋ „Sobet ykimeti eŋbekcilerge ne berdi" degen kitapcasьn yjrenyvdi usьndь. (Oqьlatьn ədebijetterdi birge kərsetken tematijkalьq plan, osьqan qosьmca retinde 39-41 betterde basьldь).

Propagandijster men sajasat tanuv mektebiniŋ dajьndьqь çaqsь tьŋdavcьlarьna çərdem retinde Molotov çoldastьŋ „Öktəbr rebolyvtsijasьnьŋ 20 çьldьqь" tuvralь çasaqan bajandamasь çana „Sobet ykimetine 20 çьl" degen çьjnaqtь usьnamьz.

I. BK(в)P nьң tarijqьn qazaq tilinde oqьjtьn kruvçoktardьң çumьsь tuvralь

Qazaq tilinde BK(в)P nьң tarijqьn oquv quralь bolmaqandьqtan, qazaq tilinde partija tarijqьn oqьjtьn kruvçoktar durьsьnda partija tarijqьn yjrenвejdi.

Çaңa cьqatьn BK(в)P tarijqьnьң oquv quralь qazaq tilinde 3-4 ajsьz вolmajtьndьqtan, — QK(в)P nьң Ortalьq Komijtetiniң propaganda çana ygit вelimi, partija tarijqьn qazaq tilinde oqьjtьn kruvçoktardь propessor Cestakoptьң SSSR tarijqьnьң qьsqaca kuvrsь — kitaвьn yjrenyvge kвciryvdi usьnadь.

Bul kelecekte, вul kruvçoktьң tьңdavcьlarьnьң partija tarijqьn yjrenyvge edəvir çeңildetedi.

SSSR tarijqьnьң kuvrsь çвninde 22-24 zanətija вtkizyvdi usьnamьz.

Dajьndьqь nacar tьңdavcьlardan ujьmdastьrьlqan, SSSR tarijqьnьң kuvrsьn oqьjtьn kruvçoktarda zanətijanь kitaptan oqьp əңgime вtkizyv çolь men çyrgizyv qolajlь.

Mьsalь вirinci tema вojьnca „Bajaqь вtken zamanda adamdar qalaj tircilik etken“ degen paragrap oqьladь. Oqьlьp вolqan soң osь məsele tuvralь propagandijst oquvcьlar men əңgime çyrgizedi. Propagandijstiң osь tysinisinen soң, — kejingi məselege tysedi. Mьsalь „Uruvdan memleketke“ kвcyv, taqь вasqalarь.

Al, dajьndьqtarь çaqsь tьңdavcьlardan ujьmdastьrьlqan kruvçoktarda zanətijanь keң tyrde əңgime çasav men вtkizyv usьnьladь.

Ajьna вir ret, yc kynge çьjnalatьn, mektepter men kruvçoktarda (kвcpeli, cala kвcpeli avdandarda) SSSR tarijqьn yjrenвetin kruvçoktьң zanətijasьn ər kynge вir temadan yjrenip, yc kynniң icinde — yc temanь вtetindej etip ujьmdastьruv kerek.

Barlьq kuvrstь oqьp вitirgen soң, barlьq kuvrstan ekinci qajtara ekiyc zanətija вtkizyv kerek.

Syjtip, ər вir tьңdavcьnьң SSSR tarijqьn qandajlьq tyrde yjrengeni anьqtalьnsьn.

Odan soң munьң qortьndьsьn partija çьjьlьstarьnda talqьlap kruvçoktь çaңa cьqatьn kitap вojьnca, partija tarijqьn yjrenyvge kвcirilsin.

Egerde partija tarijqьnьң çaңa oquv quralь qazaq tilinde SSSR tarijqьn yjrenip вitkence cьqьp qalsa, BK(в)P-nьң tarijqьn yjrenyvdi SSSR tarijqь men вajlanьstьrьp вtkizyv kerek.

(Qosьmcanь 41 вetten qara).

SSSR tarijqьn yjrenyvge kвcirilgen, qazaq tilinde çyrgiziletin partija tarijqь kruvçoktarьnda, SSSR tarijqьn tereң tyrde yjrenyvdi qamtamasьz etyv ycin, avdannьң ortalьqьnda вul kruvçoktardьң propagandijsterine nusqav çana konsultatsija ujьmdastьruv kerek.

Bul çumьsqa SSSR tarijqьn çaqsь вiletin çoldastar tartьlsьn, onьң icinde orta mektepterdiң çana oquv orьndarьnьң oqьtuvcьlarь da вolsьn.

Propagandijsterge SSSR tarijqьn oquv ədisi, ujьmdastьruv tərtipterin yjretyv ycin nusqav вerip otьruv kerek.

II. BK(в)P tarijqьn SSSR tarijqь men вajlanьstьrьp yjrenyv tuvralь

Stalin çoldastьң BK(в)P tarijqьn çazuvcьlarьna вergen nusqavьna səjkes BK(в)P nьң tarijqьn SSSR tarijqь men вajlanьstьrьp yjrenyv ycin partija tarijqьnьң kruvçoktarьnda çana kecki partija mektepterinde, SSSR tarijqьnьң qьsqaca kuvrsьnьң IX-taravьnan вastap, („Patcalьq Resejde kapijtalijzmniң вsyvi“)—tijisti taravlarь men qatar yjretyv qolajlь.

(Qosьmcanь 41 вetten qara).

III. Programmasьn bitiretin partija tarijqь kruvçoktarьnьq çumьsь tuvralь

Partija tarijqьn ətyvdi bitiretin kruvçoktardьq tьqdavcьlarьnьq dajьndьqь men tilegine səjkes, olardь Stalin çoldastьq „Leninijzm məseleleri" kitavь bojьnca Leninijzmdi yjrenyvge, Lenin men Stalinniq çeke cьqarmalarьn yjrenyvge kəciryv kerek.

QK(B)P nьq rajkomderi, gorkomderi, ovkomderdiq propaganda çana ygit bəlimderi, bastavьc partija ujьmdarьna osь kərsetilgenderdi partija oquvьnьq kruvçoktarьnda çyrgizyv ycin naqtьlь kəmek kərsetilip, QK(B)P nьq Ortalьq Komijtetiniq propaganda çana ygit bəlimine bildirip turuvlarь kerek.

QK(B)P nьq Ortalьq Komijtetiniq propaganda çana ygit bəliminiq mengeryvcisi

MUSTAPIJN

Qosьmca

PROPAGANDIJSTERGE KENES

Partija tarijqьn oquvqa əli dajarlьqь bolmaqandьqь sebepti, aldьn ala sajasij savattanuvdьq camalь kuvrsьn ətyvdi kerek qьlatьn çoldastardan, soŋqь kezde əndiristerde, qalqozdarda çaŋa kruvçoktar qurьlьp çatьr.

Bul kruvçoktar negizge mьna kitapcalardь əte durьs alьp otьr: M. I. Kalijnin „Sobet əkimeti eŋbekcilerge ne berdi", „Bizdiq Otanьmьz", „SSSR çana kapijtalijzm elderi".

Bul çumьs tyrlice ujьmdastьrьladь. Kej çerde kruvçok çoqarьda atalqan kitapcalardьq əveli birevin oqьjdь, məselen, „Bizdiq Otanьmьz" degen kitapcanь, sonan kejin ekinci kitapcaqa, məselen, „SSSR çana kapijtalijzm elderi" degen kitapcaqa kəcedi. Al kej çerde oquvcьlardьq dajarlьqь çoqarьraq bolqan çerlerde, sol yc kitapcanь qatar oqьjdь, munda sol yc kitapcadan ər bir oqьlatьn temaqa qatьnasь bar çerlerin terip oqьjdь. Sondaj-aq Stalin çoldastьq kej bir maqalalarь, bajandamalarь çana səzderi de oqьladь: SSSR Konstijtutsijasьnьq proektisi tuvralь bajandama, BK(B)P Ortalьq Komijtetiniq pebral-mart (1937-ç.) Plenuvminde çasaqan bajandama men qortьndь səz, Məskev qalasь, Stalin sajlav əkrigindegi sajlavcьlardьq aldьnda səjlegen səzi, sonь men qatar SSSR Konstijtutsijasьnьq teksti, BK(B)P Ortalьq Komijtetiniq sajlavcьlarqa yndevi de oqьladь.

Kruvçoktardьq sabaqь tema bojьnca çyretin çerlerde temanь belgilev, onьq retin çana ətyv tərtibin belgilev qaçettigi tuvdь.

Sol kruvçoktarqa lajьqtap təmendegi usьnьlqan oquv planь çasaldь.

1. Tema—Bizdiq Otanьmьz

Ədebijetter:

I. Stalin — SSSR Konstijtuvtsijasьnьq proektisi tuvralь bajandama. II bəlim.

SSSR Konstijtuvtsijasь (Negizgi Zaŋь), I tarav.

„Bizdiq Otanьmьz", 1 bəlim—„SSSR—çeŋgen Sotsijalijzmniq eli", 5—10-bet.

M. I. Kalijnin—„Sobet əkimeti eŋbekcilerge ne berdi", „SSSR quvatlь derçava" degen bəlim, 38—43-better.

Bykil Sojuvzdьq Kommuvnistik (bolcevikter) Partijasь Ortalьq Komijtetiniq barlьq sajlavcьlarqa, çumьscьlarqa, çumьscь əjelderge, çaruvalarqa, caruva əjelderge, Qьzьl Armijaqa, Sobet intellijgentsijasьna yndevi.

2. Tema—Patsa ykimeti tusьnda вizdiq elimiz qandaj edi

Ədevijetter:

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", 54—57-вetter.

M.I. Kalijnin—„Sovet өkimeti eqвekci-lerge ne вerdi".

„SSSR da çumьscьlardьq qolь nege çetti" degen вөlim, 6—15-вetter.

3. Tema—SSSR kycti induvstrijalь el

Ədeвijetter:

I. Stalin—Qьzьl Armijanьq oquv вitirip sьqqan akademijktarьnьq Kreml sarajьnda вolqan məçilisinde sөjlegen sөz.

„Вizdiq Otanьmьz", 2-вөlim „SSSR kycti induvstrijalь derçaва", 15—23-вet, çana 4-вөlim „Çaqa teqnijka çana çaqa adamdar", 43—49-вetter.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", 60—66-вet.

4. Tema—Derevnede sotsijalijzmniq çeqyvi

Ədeвijetter:

I. Stalin—Aldьnqь qatarlь kombajner çana kombajner əjelder məçilisinde sөjlegen sөz.

„Вizdiq Otanьmьz". 3-вөlim—„Derevnede sotsijalijzmniq çeqyvi", 31—38-вet.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", 60—71, 58—60-вetter.

M. I. Kalijnin—„Sovet өkimeti eqвekciler-ge ne вerdi", 11—16-вet.

5. Tema—Sovetter Sojuvzьnьq memlekettik qurьlьsь

Ədeвijetter:

I. Stalin—SSSR Sojuvzь Konstijtuvt-sijasьnьn proektisi tuvralь вajandama, III, IV, V вөlimder.

I.V. Stalin—Məskev qalasьndaqь Stalin sajlav өkrigindegi sajlavcьlardьq 1937 çьlqь dekaвrdiq 11 kyni вolqan sajlav aldьndaqь çьjnalьsьnda sөjlegen sөz.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi",92—120-вet.

6. Tema—SSSR eqвekcilerinin materijaldьq çana mədenijet çaqьnьq çaqsaruvь

Ədeвijetter:

SSSR Konstijtuvtsijasь (Negizgi Zaqь). X tarav.

„Вizdin Otanьmьz", 5—6 вөlimder—„Sovetter elinin adamdarь çajnaqan, quvanьctь turmьs pen turadь", 52—54-вet. „Mədenijet çana turmьs", 58—62-вetter.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", 77—84-вet-ter.

M. I. Kalijnin—„Sovet өkimeti eqвekci-lerge ne вerdi". „Qalьq tвorcestвosьnьq өrge вasuvь" degen вөlim 38—43-вetter.

7. Tema—Sovet qalьqtarьnьq ulь semijasь

Ədeвijetter:

I. Stalin—Taçikstan men Tyrkmenstan-nьq qalqozcьlarь çana qolqozcь əjelderinin partija çana ykimet вascьlarь men вirge вol-qan mə ilisinde sөjlegen sөz.

„Вizdiq Otanьmьz". „Sovet qalьqtarьnьq ulь semijasь" degen вөlim, 67—76-вetter.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", 83—84-вet-ter.

M.I. Kalijnin—„Sovet өkimeti eqвek-cilerge ne вerdi".

„SSSR—qalьqtar dostьcьnьq eli" degen вөlim, 28—38-вet.

8. Tema—SSSR çana kapijtalijstik qorcav

Ədeвijetter:

I. Stalin—„Partija çumьsьnьq kemcilikte-ri çana trotskijstik çana вasqa eki çyzdilerdi çojuv caralarь tuvralь".

I. Stalin—SSSR Konstijtuvtsijasьnьq pro-ektisi tuvralь вajandama. VI-вөlim.

I. Stalin—Ijвanov çoldasqa çavap, „Prав-da" 14 revral, 1938 çьl.

„SSSR çana kapijtalijzm elderi", II, III, IV вөlimder, 13—51-вetter.

Ataloqan temalardь kruvçoktьn dəreçesine qaraj camasь 12-15 saвaqta өtyvge вoladь.

Bul plandь orьndaoqannan kejin kruvçoktardьn oquvcьlarьn da partija tarijqьnan вir qatar negizgi tysinikter вerilgeni çөn, вul ycin propessor Cestakovtьn redaksijasь men çazьloqan „SSSR tarijqьnьn qьsqaca kuvrsьnьn" IX — XV taravlarьn tygel pajdalanuv kerek.

Kəzirgi vaqьtta „SSSR tarijqьnьn qьsqaca kuvrsьn" oquvcьlarөa kisi вasь вir-вir danadan вeryvge mymkin вolmaoqandьqtan, sol taravlardь kruvçokta gruvppa men oqьp cьөqьp sonan kejin oqьlьp cьqqandaj çajьnda əngime өtkizyvge usьnuvөa вoladь.

Qosьmca

PROPESSOR A. V. CESTAKOVTЬN BASQARUVЬ MEN ÇAZBLQAN SSSR TARIJQЬNЬN QЬSQACA KUVRSЬNЬN TIJISTI TARAVLARЬ MEN BAJLANЬSTЬ BK(в)P TARIJQЬ ÇӨNINDEGI TEMALARЬN ӨTYV TƏRTIBI

Partija tarijqь çөninde I-çana II-temalarьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn IX taravь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn III, IV çana V-temalarьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn X taravьnьn tijisti paragraptarь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn VI temasьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn XI taravь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn VII temasьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn XII taravь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn VIII temasьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn XIII taravь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn IX temasьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn XIV taravь pajdalanьladь; BK(в)P tarijqьnьn X, XI çana XII temalarьn өtkende SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn XV taravь pajdalanьladь.

Eskertyv: SSSR tarijqь qьsqaca kuvrsьnьn soqqь вөlimi XI taravьnan вastap (Resejdegi вuvrçuvazijalьq ekinci reвolyvtsija) „Çumьscьlar men caruvalar өkimetti qalaj qolqa aldь çana sotsijalijstik qoqamdь qalaj qurdь" degen taqьrьp pen partija вaspasь çeke вasьp cьqardь.

Qalьq aralьq çaqdaj məseleleri çənindegi вajandamacьlardьn on kyndik semijnarьnьn ylgili oquv planь

Vaqьt eseвi

Qalьq aralьq çaqdaj məseleleri çənindegi вajandamacьlardьn semijnarь 10 kyndik вolьp, ər kyn 4 saqat leksija oqьladь, qalqan vaqьttarda ər kim өz вeti men' oqьp əzirlenedi.

1. Kapitalijstik elderde dynije çyzilik ekonomijkalьq çaŋa krijzijstiŋ pisip çetilyvi . . . . . 2 saqat.
2. Agresorlardьn cавuvьlь çana dynije çyzilik çaŋa soqьstьn qavpь . . . . . 6 saqat.
   a. Germanijanьn, Ijtalijanьn çana Polcanьn icki çana sьrtь qь sajasatь;
   в. Çaponijanьn icki çana sьrtьqь sajasatь.
3. Anglijanьn sьrtqь sajasatь—вul agressorlarqa emin-erkin çol вeryv sajasatь . . . . . 2 saqat.
4. Pransijanьn icki çana sьrtьqь sajasatь . . . . . 2 saqat.
5. Ijspan qalqьnьn icki pacijzmge qarsь çana Germanija men Ijtalija interвensijasьna qarsь kyresyvi . . . . . 3 saqat.
6. Qьtaj qalqьnьn Çapon вasьp aluvcьlarьna qarsь kyresi. 3 saqat.
7. Kapijtalistik elderde вirikken qalьqtьq majdan ycin kyres. . . . . 4 saqat.
8. SSSR dьn sьrtqь sajasatь. SSSR dьn вejвitcilik ycin kyresyvdegi rəli . . . . . 4 saqat.
9. Cet-el razвedkalarьnьn çana olardьn trotskijstik-вuvqarijncil agentuvrasьnьn вyldirgic əreketteri men kyresyv. Soвetke qarsь trotskijstik-вuvqarijncil вlokka вolqan protsestiŋ qortьndьsь . . . . . 4 saqat.
10. Çer çyziniŋ kartasь . . . . . 10 saqat.

Barlьqь 40 saqat.

Qalьq aralьq çaoqdaj məseleleri çөnindegi вajandamacьlardьn on kyndik semijnarьnda oquvcьlar ycin usьnьlatьn negizgi әdeвiettiq tizimi

S t a l i n— Partija çumьsьnьn kemcilikteri çana trotskijstik çana вasqa eki çyzdilerdi çojuv caralarь tuvralь: BK(в)P Ortalьq Komijtetinin plenuvmьnda çasaqan вajandamasь men qortьndь sөzi. 1937 çьl 3—5-mart. Partija вaspasь, 1937 çьl.

Ijвanoв çoldastьn qatь çana Stalin çoldastьn çavaвь. BK(в)P Ortalьq Komijtetinin partija вaspasь, 1937 çьl.

M o l o t o в — Өktəвr revolyvtsijasьnьn 20 çьldьqь tuvralь вajandama. BK(в)P Ortalьq Komijtetinin partija вaspasь, 1937 çьl.

B o r o c i j l o в— Çumьscь Caruva Qьzьl Armijasьnьn çana Soqьs-Teniz Plotьnьq XX çьldьqь. Sajasij әdeвijetterdiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl.

D i m i j t r o в— Pacijzmge çana soqьsqa qarsь вirikken majdan ycin kyres (Maqalalar men sөjlegen sөzder. 1936—1937 çьl). Partija вaspasь, 1937 çьl.

L i j t в i j n o в— Agressijaqa qarsь. Sajasij әdeвijettiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl.

E. B a r q a— Kapijtalijstik dynije çana krijzijs qarsaqьnda. Sajasij әdeвijettiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl. Pacijstik Germanija—soqьs ocaqь. Çьjnaq. Partija вaspasь, 1938 çьl.

A. B u v z d e s— Germanija men Aвstrijadaqь oqьjqalar. Sajasij әdeвijettiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl.

Q o z e D i j a s, A n t o n, U r i вe—Ijspanijadaqь kəzirgi çaoqdaj, Partija вaspasь 1938 çьl. Qьtaj qalqь çeqedil Maqalalar men dokuvmentter çьjnaqь, Sajasij әdeвijetterdiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl. Pransija kommuvnijs partijasьnьn вirikken majdan ycin kyresi, Partija paspasь, 1938 çьl.

M. T o r e e çana Ç. K o n i o—Pransijadaqь qalьq majdanь. BK(в)P Ortalьq Komijtetinin partija вaspasь, 1937 çьl.

G a l i a n o в B.— Pacijstik agressorlar çana olardьn ijtarcьlarь, Partija вaspasь, 1938 çьl.

K o r a d o в — Pacijstik agressorlar men avьz вiriktiryv çenindegi Anglija sajasatь. („Bolcevik" çuvrnalь № 6, 1938 çьl).

I. E r m a c e p— Anglijanьn icki sajasat çaoqdajь çana вejвitcilik ycin kyres. („Bolcevik" çuvrnalь, № 7, 1938 çьl).

Soвetke qarsь „oqcьltrotskijstik вloktьn" protsesi. Memleket ajьptavcьsь— SSR Sojuvzьnьn prokurorь A. Ia. Bijcinskij çoldastьn sөzi. SSR Sojuvzь çoqaraqь Sotьnьn Soqьs Kollegijasьnьn ykimi. Sajasij әdeвijettiq memlekettik вaspasь. 1938 çьl.

BCK-OGPU-NKBD-nьn XX çьldьqь. Sajasij әdeвijettiq memlekettik вaspasь, 1938 çьl.

Qosьmca әdeвijet

E. B a r g a— 20 çьl icinde kapijtalijzm çana Sotsijalijzm. BK(в)P Ortalьq Komijtetinin partija вaspasь, 1938 çьl.

186764

Mazmunь

Bet.

Redaksijadan 1

Basch partija organdarьnьn sajlavьn ötkizyv tuvralь. (*BK(b)P Ortalьq Komijtetiniп 1938 çьlqь marttьп 29-ьndaqь qavlьsь*) 2

Basch partija organdarьnьn sajlavьn ötkizyv tuvralь nusqav 2

Basch partija organdarьnьn sajlavьn ötkizyv tuvralь (*QK(b)P Ortalьq Komijteti bujrosьnьn 1938 çьldьn 31-martьndaqь qavlьsь*) 5

Qazaq SSR Ulь Sөvetin sajlav kyni tuvralь *(Qazaq SSR Ortalьq Atqaruv Komijteti Prezijduvmьnьn qavlьsь).* 7

Qazaq SSR Ulь Sovetin sajlav çөnindegi Ortalьq Sajlav komijssijasьnьn sostavь tuvralь *(Qazaq SSR Ortalьq Atqaruv komijtetiniп Prezijduvmьnьn qavlьsь).* . . 7

BAS MAQALA — Bьjьlqь 1-Maj çana qalьq aralьq qal 9

BASPA SӨZ KYNINE

M. AQЬNÇANOV—Bolcevиktik vaspa sөz—volcevиktik ygittin virden vir quralь . . . 15

KARL MARKSTЬN TUVQANЬNA 120 ÇЬL BOLQAN KYNINE

S. BӘJICEV—Markstiп өmiri men isi 18

BK(v)P TARЬJQЬN YJRENETIN KRUVÇOKTЬN TЬNDAVCЬLARЬNA KӨMEK

BK(v)P tarьjqьn oqьp yjrenetin kruvçoktar ycin çərdemci materijal 21

PROPAGANDIJSTIK ÇUMЬSTЬN TӘÇIRIJBESI

P. SAZONOV—Partija kavijntetinin çumьsьn ujьmdastьruvdaqь tөçirijvemiz 28

A. BALQABAEV—Cet avdanьnda partija oquvьna ajrьqca kөnil vөlinsin 31

S. AQBERGENOV—Cьnqьstavda propagandijster çumьsь çoloqa qojьlsьn 32

QK(v)P ORTALЬQ KOMIJTETINDE

Cemonajqa avdanьndaqь partija propagandasьnьn çumьsь tuvralь (*QK(b)P Ortalьq Komijteti bujrosьnьn 1938 çьldьn 31-martьndaqь qavlьsь* 33

QK(v)P ORTALЬQ KOMIJTETININ PARTIJA PROPAGANDA ÇANA YGIT BӨLIMINDE

QK(v)P Ortalьq Komijtetiniп propaganda çana ygit vөliminiп, QK(v)P nьn varlьq rajkomderine, gorkomderine çana ovkomderiniп propaganda çana ygit vөlimine çivergen qatь 35

Qalьq aralьq çaqdaj mөseleleri çөnindegi vajandamacьlardьn оп kyndik semijnatьnьn ylgili oquv planь 42

REDKOLLEGIJA: M. Aqьnçanov,
S. Bөijcev,
Ә. Bektasov
S. Daulenov
B. Mйstafin (çauaptь redaktor)

Технический редактор *Тигин Вл.* Корректор *Акилбеков И.*

Сдано в производство 16/IV 1938 г. Колич. знаков в печ. листе 65000
Подписано к печати 24/IV 1938 г. Формат бумаги 70x110/16 доля листа
Казпартиздат № 194 Тираж 5160 экземпляров
Объем 2,75 печ. лист. 3,5 уч.-авт. лист. Казглавлит № 894

Отпечатано в Книжно-журиальной тип. НКМП, Алма-Ата, Узбекская, 11. Зак. № 1109